

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ
ім. С.З.ГЖИЦЬКОГО
ФАКУЛЬТЕТ БУДІВНИЦТВА ТА АРХІТЕКТУРИ
КАФЕДРА АРХІТЕКТУРИ**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до кваліфікаційної роботи
рівня вищої освіти «Магістр»

на тему:

«Особливості формування сучасної архітектури театрів у Західному регіоні
України.»

Виконала:

студентка VI курсу, групи Арх - 61
спеціальності
191 «Архітектура та містобудування»

Редько В.А.

(прізвище та ініціали)

Керівник

Березовецька І.А.

(прізвище та ініціали)

Консультанти з розділів:

Науково-дослідний

Березовецька І.А.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Охорона навколишнього
середовища

Панас Н.Є.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Дубляни - 2025 рік

**ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ВЕТЕРИНАРНОЇ
МЕДИЦИНИ ТА БІОТЕХНОЛОГІЙ
ім. С.З.ГЖИЦЬКОГО**

Факультет будівництва та архітектури

Кафедра архітектури

Рівень вищої освіти «Магістр»

Спеціальність 191 «Архітектура та містобудування»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____
17. 03. 2025 року

З А В Д А Н Н Я

на магістерську роботу

студентці _____ **Редько Вікторії Андріївні**
(прізвище, ім'я, по-батькові)

1. Тема роботи: Особливості формування сучасної архітектури театрів у Західному регіоні України.

керівник роботи Березовецька Ірина Андріївна, к. арх., доцент
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом університету від 14 березня 2025 року № 189 – 4

2. Строк подання студентом роботи 20.12.2025р.

3. Вихідні дані до роботи: *містобудівні схеми, ілюстративні матеріали наукової літератури, замальовки, авторські фото.*

4. Зміст пояснювальної записки:

Реферат

Зміст

Вступ (актуальність, мета, завдання, об'єкт, предмет, методика дослідження).

Розділ 1. Стан проблеми, огляд літератури.

Розділ 2. Комплексне дослідження особливостей формування сучасної архітектури театрів у Західному регіоні України.

2.1. Дослідження зарубіжного досвіду формування сучасної архітектури театрів.

2.2. Дослідження вітчизняного досвіду формування сучасної архітектури театрів.

Розділ 3. Проектні пропозиції сучасної архітектури театру.

Розділ 4. Охорона навколишнього середовища.

Висновки та пропозиції

Список використаних джерел

5. Перелік графічного матеріалу:

архітектурно-ілюстративні матеріали з дослідження задекларованої проблеми вітчизняного та зарубіжного досвіду, проектні пропозиції.

6. Консультанти розділів проекту

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	<i>Березовецька І.А., доцент</i>		
2	<i>Березовецька І.А., доцент</i>		
3	<i>Березовецька І.А., доцент</i>		
4	<i>Панас Н.Є., доцент</i>		

7. Дата видачі завдання 18.03.2025р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломного проекту	Строк виконання етапів проекту	Примітка
1	<i>Збір та опрацювання матеріалів для виконання кваліфікаційної магістерської роботи</i>	24.03-20.10.25р.	
2	<i>Написання пояснювальної записки кваліфікаційної магістерської роботи</i>	20.10-22.11.25р.	
3	<i>Виконання ілюстративних та архітектурно-планувальних креслень</i>	22.11-20.12.25р.	
4	<i>Представлення кваліфікаційної роботи на перевірку на плагіат та підпис</i>	20.12.25р.	

Студентка _____
(підпис)

Редько В.А.
(прізвище та ініціали)

Керівник роботи _____
(підпис)

Березовецька І.А.
(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ.....	6
ВСТУП.....	7
РОЗДІЛ 1. СТАН ПРОБЛЕМИ. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ.....	22
1.1. Класифікація сучасних театрів.....	25
1.2. Театр у міському середовищі: урбаністичний аспект.....	33
1.3. Огляд сучасних досліджень театральної архітектури. Огляд літератури..	35
РОЗДІЛ 2. КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ У РЕГІОНІ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ.....	43
2.1. Дослідження зарубіжного досвіду формування сучасної архітектури театрів.....	43
2.2. Дослідження вітчизняного досвіду формування сучасної архітектури театрів.....	45
2.3. Архітектурні традиції та стильові впливи (польська, австрійська, галицька спадщина).....	47
РОЗДІЛ 3. ПРОЕКТНІ ПРОПОЗИЦІЇ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТЕАТРУ.....	56
3.1. Обґрунтування вибору ділянки.....	57
3.2. Містобудівний аналіз.....	58
3.3. Архітектурна ідея та концептуальний образ.....	59
3.4. Функціонально-планувальна структура	61
3.5. Об'ємно-просторове рішення	62
3.6. Матеріали та конструктивні рішення	64
3.7. Акустичні та сценічні рішення в проєкті.....	66
3.8. Ландшафт та благоустрій.....	67
3.9. Інновації в структурі театру.....	68
3.10. Особливості фасадних рішень.....	69
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	73
4.1. Принципи екологічності при проєктуванні театрів.....	73

4.2. Використання локальних матеріалів.....	76
4.3. Сучасні екологічні стандарти в будівництві.....	77
4.4. Рекомендації щодо екологічної експлуатації театру	79
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86

Реферат

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр» за спеціальністю 191 «Архітектура та містобудування». Обсяг: 87 с. текстової частини, графічна частина – 10 м², використано 50 джерел літератури. Архітектурне проектування сучасного театру в регіоні Західної України. Редько Вікторія Андріївна. Кафедра архітектури ЛНУВМБ ім. С.З. Гжицького. 2025.

У кваліфікаційній роботі досліджено сучасні тенденції проектування театральних будівель у контексті розвитку культурної інфраструктури Західної України. Проаналізовано еволюцію театральної архітектури, функціонально-планувальні та об'ємно-просторові особливості сучасних театрів, а також їхню роль у формуванні міського громадського простору.

Особливу увагу приділено питанням взаємодії театральної будівлі з навколишнім середовищем, формуванню відкритих і напіввідкритих громадських просторів, інклюзивності, доступності та комфортності середовища для різних категорій відвідувачів. Розглянуто принципи організації глядацьких, сценічних, допоміжних і технічних приміщень з урахуванням сучасних вимог до акустики, видимості та безпеки.

У роботі проаналізовано вплив архітектурних рішень на емоційне сприйняття театального простору, зокрема роль фасадів, матеріалів і пластики об'ємів у створенні впізнаваного архітектурного образу театру як культурного символу міста. Узагальнено міжнародний і вітчизняний досвід проектування сучасних театральних комплексів.

Представлено проєктну пропозицію сучасного театру, розроблену з урахуванням архітектурно-художніх, функціональних, містобудівних та екологічних вимог. Визначено особливості генерального плану, об'ємно-просторового та архітектурно-художнього вирішення, конструктивної схеми, інженерного забезпечення, заходів з енергоефективності та благоустрою території.

Узагальнено результати дослідження та підкреслено значення сучасного театру як багатофункціонального культурного центру, що формує публічний простір і сприяє розвитку культурного життя Західної України.

ВСТУП

Актуальність теми. Архітектура театральних будівель завжди була індикатором культурного розвитку суспільства, його духовних цінностей та рівня урбанізаційних процесів. Театр як соціальний інститут виконує не лише мистецьку, а й комунікативну, інтеграційну, просвітницьку та репрезентативну функції. Саме тому питання формування сучасної архітектури театрів залишається одним із ключових у межах культурно-архітектурного розвитку регіонів. Особливо це стосується Західної України – території з унікальною історичною спадщиною, розмаїттям етнокультурних впливів та активним сучасним мистецьким життям.

Актуальність теми посилюється тим, що театральна інфраструктура регіону формувалася під впливом різних історичних епох: австро-угорського періоду, польської міжвоєнної доби, радянської архітектури середини ХХ століття та сучасного українського націєтворення. Кожен з цих етапів залишив свій слід у містобудівній структурі Львова, Чернівців, Івано-Франківська, Тернополя, Рівного, Ужгорода та багатьох інших міст, формуючи специфічний набір архітектурних типів, стилів і планувальних рішень. Водночас значна частина театральних об'єктів сьогодні потребує модернізації, адаптації до сучасних технологічних і функціональних вимог, а подекуди – нового архітектурного переосмислення.

Потреба в оновленні театрів західного регіону України є очевидною: сучасна театральна практика вимагає трансформованих залів, мобільних сценічних механізмів, високотехнологічного мультимедійного забезпечення, комфортних публічних просторів, інклюзивності та енергоефективності. Більшість існуючих театрів будувалися у період, коли таких вимог ще просто не існувало. Тому дослідження особливостей формування архітектури театрів саме в умовах сучасного культурного середовища стає важливим кроком у напрямі оновлення та вдосконалення театральної системи регіону.

Окремо варто відзначити, що Західна Україна має активний культурний розвиток, численні мистецькі фестивалі, професійні театральні трупи, а також

наявність історичних будівель, що є архітектурними пам'ятками національного та світового рівня. Львівський театр опери та балету, Чернівецький український музично-драматичний театр, театри Рівного, Луцька, Ужгорода формують культурний ландшафт регіону та є важливою складовою туристичної інфраструктури. Проте рівень їхнього технічного, функціонального та архітектурного стану не завжди відповідає сучасним стандартам світових театрів.

Сучасні урбаністичні тенденції підкреслюють зростання ролі театру як громадського простору – відкритого, мультифункціонального, інтерактивного. Театр перестає бути лише місцем постановок і дедалі частіше перетворюється на культурний центр, платформу для діалогу, місце зустрічі спільнот. Це зумовлює появу нових архітектурних підходів, які враховують потреби різних груп населення, забезпечують варіативність простору та комфорт у повсякденному користуванні. Для міст Західної України, де питання розвитку публічних просторів є надзвичайно актуальним, такі дослідження мають особливе значення.

Не менш важливим чинником актуальності теми є соціокультурні процеси, пов'язані з війною в Україні. Культурні інституції відіграють роль стабілізаційних центрів, сприяють відновленню соціальних зв'язків та формують простір психологічної підтримки для населення. Театри дедалі частіше стають майданчиками для волонтерських ініціатив, освітніх подій, громадських зустрічей. У такому контексті потреба в адаптації театральної архітектури до розширених соціальних функцій, а також у створенні нових культурних просторів набуває стратегічного значення.

Крім того, важливим є питання збереження автентичності історичних будівель та гармонійної інтеграції нових об'єктів у середовище історичних центрів міст Західної України. Архітектура театру в таких умовах повинна одночасно бути сучасною, технологічною і водночас делікатною щодо культурного контексту, зберігати зв'язок з місцевими традиціями, не порушувати цінність історичного середовища. Це потребує комплексного дослідження,

аналізу й методологічно вивіреного підходу, що також підтверджує актуальність теми.

Таким чином, дослідження особливостей формування архітектури театрів у регіоні Західної України є актуальним як у практичному, так і у науково-теоретичному аспектах. Воно дозволяє:

- виявити закономірності розвитку театральної архітектури регіону;
- визначити проблеми та потенціали існуючих театрів;
- сформулювати сучасні архітектурні принципи, що відповідають культурним, урбаністичним та соціальним реаліям;
- сприяти створенню інноваційних, функціональних та контекстуально відповідних театральних просторів у Західній Україні.

У контексті євроінтеграційного курсу України питання розвитку сучасної культурної інфраструктури, зокрема театрів, стає важливою складовою формування конкурентоспроможного культурного середовища, здатного відповідати міжнародним стандартам. Європейські програми фінансування культури, такі як Creative Europe, підтримують лише ті інституції, які здатні забезпечити сучасні технічні можливості, інклюзивність та гнучкість, що є прямим викликом для більшості театрів західного регіону України. Таким чином, модернізація театральної архітектури стає не лише локальним завданням, а й елементом стратегії розвитку країни на міжнародному рівні.

Важливо враховувати, що театральна архітектура є відображенням політичних і соціальних процесів. На заході України, де культурна самоідентифікація завжди була пов'язана з національним рухом, театри відігравали роль осередків громадянського суспільства. З огляду на це, сучасні театральні будівлі мають відповідати вимогам до відкритих демократичних просторів, що сприяють комунікації, обміну досвідом та формуванню творчих спільнот. Архітектура театру має підтримувати цю роль через відкритість, доступність, мультифункціональність та адаптивність внутрішнього простору.

Проблеми збереження та адаптації історичних театрів – ще один ключовий аспект актуальності теми. Значна кількість театральних будівель Західної

України є пам'ятками архітектури та становлять частину міської культурної спадщини. Однак саме історичні театри є найбільш уразливими щодо технічного стану: старі конструкції, застарілі системи вентиляції, відсутність протипожежних рішень сучасного рівня, низька енергоефективність та повна невідповідність інклюзивним стандартам. Реставрація та реконструкція таких споруд потребує високого рівня фахового підходу, який би забезпечив баланс між збереженням цінності та інтеграцією нових технологій.

Особливої уваги потребує питання технологічних трансформацій, які сьогодні повністю змінюють уявлення про театральний простір. Сценічна механіка, мультимедійні системи, інтерактивні панелі, гнучкі конструкції, модульні сцени та трансформовані зали – все це формує новий образ театру XXI століття. Врахування таких змін у театрах Західної України є надзвичайно актуальним, адже більшість наявних будівель не пристосовані до цих рішень, що обмежує їхній мистецький потенціал.

Окрему групу викликів становить питання доступності. Театри в історичних будівлях часто не мають ліфтів, відповідних пандусів, адаптованих санвузлів чи систем навігації для людей з порушенням зору. Формування сучасної архітектури театрів повинно враховувати принципи універсального дизайну, що забезпечить доступ усіх категорій відвідувачів, включаючи людей з інвалідністю, літніх людей, батьків з дітьми, військовослужбовців з травмами тощо.

Після 2022 року актуальність теми також безпосередньо пов'язана з потребою поствоєнної реконструкції. У багатьох регіонах України культурні інституції зазнали руйнувань, і навіть там, де об'єкти збереглися фізично, їхня роль у суспільстві змінилася. Театри мають стати символами стійкості, відновлення та консолідації громади. Регіон заходу України, який прийняв значну кількість внутрішньо переміщених осіб, сьогодні переживає підвищений попит на культурні події. Це вимагає від театрів нових функцій, адаптації під нові формати роботи, створення мультижанрових просторів та осучаснення архітектурних рішень.

Не менш важливими є економічні фактори. Сучасні театри можуть бути потужними драйверами туристичного розвитку міста та регіону. Львів та Чернівці мають значний туристичний потенціал, і оновлені театральні простори можуть стати точками тяжіння для культурного туризму. Це підтверджують приклади багатьох європейських міст, де модернізація театральної інфраструктури сприяла економічному зростанню, збільшенню кількості подій та підвищенню якості громадського простору.

Таким чином, актуальність теми полягає у необхідності комплексного дослідження театральної архітектури західного регіону України, що включає історичний аналіз, оцінку сучасного стану, виявлення проблем та формування інноваційних архітектурних стратегій, які забезпечать розвиток сучасних, функціональних та соціально значущих театрів у регіоні.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є комплексний аналіз, розробка та формування архітектурної концепції сучасного театального комплексу в контексті регіону заходу України з урахуванням культурних традицій, актуальних тенденцій світового театального будівництва та особливостей місця розташування. Дослідження спрямоване на створення архітектурної моделі театру, що поєднує просторову інноваційність, функціональну логічність, високі технологічні стандарти та емоційний образ, який відповідає сучасному уявленню про роль театру в суспільстві.

Основною метою є формування цілісного архітектурного рішення, яке ґрунтується на тричленній структурі комплексу – блок простору, блок дії та блок глядача. Така структура покликана не лише організувати об’єкт за функціональними принципами, а й підсилити ідейну складову театального мистецтва, де простір, актор і глядач взаємодіють у єдиному творчому процесі. Через архітектурні прийоми, матеріальність, світлові сценарії та композиційну побудову кожен блок відображає власну функцію, створюючи синергію між внутрішнім змістом і зовнішнім архітектурним образом.

Метою дослідження є також виявлення оптимальних принципів проектування театральних будівель у сучасних умовах: аналіз світових зразків,

вивчення вимог до акустики, освітлення, сценографії, трансформації простору та логістики глядацьких і службових потоків. Особливу увагу приділено розгляду новітніх підходів до проектування багатофункціональних сценічних залів, які здатні адаптуватися до різних форм мистецьких практик – від класичного драматичного театру до мультимедійних інсталяцій та перформативних експериментів.

Ще однією метою дослідження є обґрунтування ролі театру як культурного осередка міського середовища. Театр розглядається не лише як будівля для проведення вистав, а як відкритий простір для комунікації, освіти, соціальних та творчих взаємодій. У цьому контексті визначається взаємодія театру з міським простором, формування його фасадів, доступності, прилеглих відкритих територій, зв'язків із транспортною інфраструктурою та впливу на формування культурного ландшафту міста.

Дослідження ставить за мету розкрити архітектурні можливості використання світла, тіні, матеріалів та об'ємно-просторових рішень для створення емоційно насиченого сприйняття будівлі. Особливий акцент робиться на пластичній характеристиці кожного із трьох блоків: монументальності об'ємів концертних залів, прозорості та легкості центрального блоку, контрастності матеріальних рішень та ритмічності фасадних елементів. Застосування сучасних матеріалів, інженерних систем, енергоефективних технологій та мультимедійних рішень також є частиною стратегічної мети проєкту – створити театр, який відповідає поточним і майбутнім викликам культурної та архітектурної сфери.

Дослідження також переслідує мету представити архітектурну концепцію як результат аналітичного, художнього та технологічного мислення. Воно об'єднує функціональні схеми, конструктивні принципи, сценографічні особливості, зв'язки між службовими та глядацькими зонами, а також аналізує, як архітектура може підсилювати художню дію на сцені та сприяти розвитку театрального мистецтва в регіоні.

У підсумку основною метою дослідження є створення театрального комплексу, який стане не лише сучасним культурним центром, а й архітектурним

маркером, що відображає сучасний етап розвитку української культури, відкритий до нових форм творчості та діалогу між мистецтвом і суспільством.

Завдання дослідження. Завдання дослідження полягає у комплексному опрацюванні теоретичних, функціональних та образних аспектів сучасного театрального комплексу, здатного відповідати актуальним культурним запитам регіону та світовим тенденціям розвитку сценічної архітектури. Одним із ключових завдань є вивчення історичного та сучасного досвіду проєктування театрів з метою визначення тих принципів, які сьогодні формують нову модель театрального простору. До уваги беруться як типологічні зміни організації сценічної дії, так і вплив цифрових технологій, мультимедійності та інтерактивності на архітектурну структуру театру.

Дослідження спрямоване на глибоке осмислення ролі театру як соціокультурного осередку, що повинен функціонувати у взаємодії з міським середовищем. У межах цієї проблематики необхідно простежити характер зв'язків між будівлею театру та оточуючим простором, визначити можливі сценарії використання прилеглих територій, а також сформулювати принципи відкритості та доступності комплексу для громади. Це завдання передбачає також аналіз способів інтеграції театру в структуру міста як культурної домінанти та мультифункціонального центру, який працює не лише під час вистав, але й у режимі щоденної комунікації.

Важливою частиною дослідження є опрацювання функціональної організації театру. Необхідно сформулювати логіку внутрішніх потоків – глядацьких, акторських, технічних та сервісних – і визначити, яким чином їхнє розмежування або перетин впливають на ефективність роботи комплексу. У цьому контексті досліджується тричленна структура театру, яка складається з блоку простору, блоку дії та блоку глядача. Завданням є обґрунтування того, як така структура сприяє організації творчих процесів, формуванню зручної та логічної планувальної схеми, а також створенню глибокого концептуального змісту, що відображається в архітектурній мові будівлі.

Подальші завдання стосуються просторово-планувальної та конструктивної розробки. Необхідно визначити оптимальні параметри залів, сценічних блоків і технічних зон, враховуючи специфічні вимоги до акустики, сценічного обладнання, трансформації простору та складних інженерних систем. Окремої уваги потребує питання організації великих залів без природного освітлення, що обумовлено сучасними постановочними технологіями та потребою у повному світловому контролі. Завданням є обґрунтувати вибір конструктивних рішень, які забезпечать акустичну стабільність, надійність перекриттів і можливість інтеграції сценічної механіки.

Суттєвим напрямом дослідження є формування архітектурного образу театру. У цьому аспекті необхідно визначити засоби пластичного, матеріального та світлового вираження трьох об'ємів комплексу, їхню взаємодію та контрастність. Дослідження має встановити, яким чином вибір матеріалів, фактур, кольору та світлових акцентів може сформувати образ сучасного театру як технологічного, відкритого та водночас монументального культурного центру. Особливо важливим є завдання розробити рішення центрального блоку як світлого, прозорого простору, що виконує роль громадського ядра, та двох масивних блоків залів, які акумулюють творчу дію й символізують ядро сценічного мистецтва.

Завершальним напрямом є інтеграція результатів аналізу в єдину архітектурну концепцію. Завданням дослідження є сформувати цілісне бачення театру як складного просторового та культурного організму, де функціональна логіка, художній образ, конструктивні рішення та соціальна місія працюють узгоджено. Така концепція повинна не лише відповідати сучасним вимогам театрального проектування, але й формувати нову якість архітектурного середовища, здатну впливати на розвиток культурного життя регіону.

Об'єкт дослідження. Об'єктом дослідження у даній роботі виступає сучасний театральний комплекс як багатофункціональний архітектурний об'єкт, що поєднує у собі просторові, культурні, технологічні та соціальні характеристики. Театр розглядається не лише як будівля, у якій відбувається

сценічна дія, а як складна структура, яка формує власний внутрішній світ, просторову логіку, емоційний вплив і специфічну взаємодію з містом та глядачем. У цьому контексті об'єктом дослідження є цілісний архітектурний організм, побудований на взаємодії трьох ключових складових – простору, дії та глядача, які визначають зміст і функціональну сутність театру.

Архітектура театру вивчається як особливий тип громадської будівлі, що має складну внутрішню організацію та унікальні вимоги, які відрізняють її від інших культурних об'єктів. Об'єкт дослідження включає просторову структуру залів, сценічних блоків, репетиційних приміщень, громадських зон, фойє, комунікацій, технічної інфраструктури та зовнішніх територій. Важливим аспектом є розгляд театру як платформи для творчої взаємодії та експерименту, що постійно адаптується до нових мистецьких форматів, технологічних рішень і змін у культурному середовищі.

Особлива увага приділяється архітектурному образу театру як об'єкта, здатного транслявати ідеї сучасності та водночас підтримувати традицію публічного мистецтва. Театр постає як місце, де архітектурна форма перетворюється на інструмент створення емоційного досвіду, а будівля стає частиною сценічної мови. Саме тому до об'єкта дослідження належать як матеріальні елементи – конструкції, об'єми, фасади, інженерні системи – так і нематеріальні аспекти: атмосфера простору, взаємодія світла і тіні, відчуття масштабу, відкритості чи камерності.

Об'єктом дослідження є також театральний комплекс у його містобудівному контексті – тобто як елемент міської структури, що формує нові культурні осі, активізує навколишній простір і впливає на соціальне життя громади.

У цьому сенсі театр розглядається як осередок комунікації, місце зустрічей, подій і взаємодій, де архітектура виконує не лише утилітарну, але й символічну функцію. Це робить саму будівлю об'єктом громадського значення, а її просторові рішення – чинником формування культурної ідентичності території.

Таким чином, об'єктом дослідження є театр як багатовимірна архітектурна система, що включає у себе фізичний простір, функціональну програму, естетичні характеристики та соціокультурну роль у середовищі сучасного міста.

Предмет дослідження. Предметом дослідження є закономірності формування архітектурно-просторової організації сучасного театрального комплексу, а також принципи, за якими архітектура реагує на функціональні, технологічні та соціокультурні потреби сучасного сценічного мистецтва. У центрі уваги перебувають ті характеристики архітектурного середовища, які визначають якість взаємодії між простором, дією та глядачем. Предметом дослідження є саме механізми цього взаємозв'язку, його матеріальні та нематеріальні прояви, а також способи їхнього втілення в архітектурній формі.

Архітектура театру розглядається як особлива система, у якій композиція, функція та технологія існують у постійній взаємодії. Тому предметом дослідження стають принципи побудови об'ємно-просторової структури театральної будівлі, методи організації сценічних і глядацьких просторів, прийоми розмежування та поєднання потоків, способи трансформації залів і сценічних коробок. Особливе місце займає вивчення того, яким чином архітектура підтримує різні режисерські та сценографічні рішення та як саме вона створює можливість для експерименту, адаптації та зміни формату подій.

Предметом дослідження є також образні та емоційні аспекти театрального середовища. Ідеться про те, як матеріали, масштаб, світло, фактура і пластика об'ємів впливають на сприйняття театру і формують його характер як у денний, так і в нічний час. У цьому контексті ключовим стає питання взаємодії прозорого, відкритого блоку простору та масивних, інтенсивних у своїй монументальності блоків залів – блоку дії та блоку глядача. Предметом є пошук балансу між цими складовими, дослідження їхнього символічного наповнення та ролі в загальній композиційній логіці комплексу.

Ще одним важливим аспектом предмета дослідження є вивчення впливу сучасних технологій – акустичних, світлотехнічних, мультимедійних – на архітектурну структуру театру. Адже сьогодні театральна будівля перестає бути лише фізичним контейнером для вистави; вона стає інтерактивним медіа-

майданчиком, де фасад, внутрішній простір і технічні системи працюють як частина загальної творчої концепції. Тому предметом дослідження стає взаємодія архітектурної форми зі світлом, проекцією, цифровими інсталяціями та можливістю створення змінних образів.

Не менш суттєвим є питання міського контексту, адже предметом дослідження виступають і ті принципи, за якими театр може інтегруватися в структуру міста: його зв'язок з навколишніми просторами, вплив на формування громадського ядра, роль у створенні культурного ландшафту та соціальної активності.

У цьому аспекті важливо дослідити, як архітектура театру може працювати не лише під час спектаклів, але й у повсякденному житті – як місце зустрічей, розвитку, навчання і комунікації. Таким чином, предметом дослідження є сукупність архітектурних, функціональних, технологічних і естетичних принципів, що визначають сучасний театр як складний культурний простір і як архітектурний об'єкт, здатний реагувати на потреби часу та впливати на розвиток міського середовища.

Методологія дослідження. Методологія цього дослідження ґрунтується на принципах комплексності, міждисциплінарності та багаторівневої оцінки архітектурного об'єкта. Театр як культурна інституція поєднує в собі елементи мистецтва, технологічних процесів та соціальної взаємодії, тому його проектування потребує залучення різноманітних методичних підходів. Методологічна структура дослідження охоплює як аналітичні, так і проєктно-експериментальні методи, що забезпечують повноту, об'єктивність і практичну придатність отриманих результатів.

Методологічні засади. У цьому дослідженні використано три ключові методологічні рівні:

1. Теоретико-аналітичний рівень, спрямований на вивчення театру як феномена просторової організації, культурного середовища та інструмента соціальної комунікації. Він забезпечує розуміння історичних трансформацій

театральної архітектури та визначає місце сучасних проєктів у контексті світових тенденцій.

2. Функціонально-проєктний рівень, що дозволяє сформувати оптимальну архітектурно-планувальну модель театрального комплексу, визначити взаємодію зон, логіку переміщення глядачів та персоналу, організацію бек-офісних процесів.

3. Образно-композиційний рівень, який працює з візуальними і сенсорними аспектами театрального середовища – атмосферою, характером фасадів, взаємодією матеріалів, світла і ритмів. Він є ключовим у формуванні унікальної ідентичності об'єкта.

Основні групи методів

1. **Системний метод.** Театральний комплекс розглядається як багатокомпонентна система, де кожен блок – “дія”, “глядач” і “синтез” – має власну функцію, але лише у взаємодії з іншими формує завершену архітектурну структуру. Системний підхід дозволяє дослідити залежності між функціями, потоками та архітектурною формою.

2. **Функціонально-типологічний аналіз.** Застосовується для визначення базових типів театральних будівель, їхніх призначень, масштабів та технологічних вимог. Він включає дослідження:

- типів сценічних комплексів,
- форматів глядацьких залів,
- інженерних і акустичних вимог,
- сценаріїв використання простору у сучасному театрі.

3. **Контекстуальний аналіз.** Дозволяє врахувати специфіку регіонального середовища та культурного ландшафту заходу України. Досліджуються:

- історична спадщина;
- сучасна культурна інфраструктура;
- урбаністичні зв'язки;
- очікування громади та потенціал розвитку території.

Це забезпечує створення театру, що не суперечить контексту, а підсилює його.

4. Морфологічний та композиційний аналіз. Використовується для дослідження взаємозв'язків між об'ємами, пропорціями та ритмікою фасадів. Особлива увага приділяється тому, як три блоки театру працюють як ансамбль: як вони відрізняються, але водночас формують впізнавану композиційну систему.

5. Порівняльний метод. Передбачає аналіз вдалих міжнародних і українських реалізацій театрів, культурних центрів та музичних шкіл. Порівняння дозволяє виявити сильні рішення, типові помилки, сучасні тенденції у використанні матеріалів, світла, технологій та публічних просторів.

6. Метод проєктного експерименту. Реалізований через створення кількох варіантів об'ємно-планувальної концепції, їхню оптимізацію та перевірку за допомогою цифрових моделей. Цей метод дозволив знайти найбільш логічну структуру комплексу та визначити доцільні пропорції блоків.

7. Графічне і цифрове моделювання. Об'ємно-просторові моделі, 3D-візуалізації, робота в ArchiCAD – це інструменти, що дозволили перевірити:

- логіку потоків;
- ергономіку залів і фойє;
- пластичність фасадів;
- взаємодію світла і матеріалів у реальному середовищі.

Саме цифрова модель допомогла сформулювати рішення з трансляційною стелею у головному блоці та знайти індивідуальну матеріальність для корпусів “дія” і “глядач”.

8. Методи художнього проєктування. Включають ескізування, роботу з текстурами, перевірку атмосферних сценаріїв та формування чуттєвого образу театру. Цей метод забезпечує цілісність емоційного впливу архітектури.

Наукова новизна й практична цінність. Наукова новизна цього дослідження полягає у формуванні концептуально нового підходу до організації сучасного театрального комплексу в умовах Західної України, де культурні, соціальні та урбаністичні процеси потребують оновлених форматів публічних

просторів. Проект пропонує авторську модель театральної структури, засновану на трикомпонентній системі блоків – “дія”, “глядач” та “синтез”, які не лише виконують окремі функції, але й утворюють цілісну драматургію руху, сприйняття та взаємодії.

Наукова новизна дослідження проявляється у таких положеннях:

- Запропоновано нову типологічну модель театального комплексу, що відмовляється від традиційної монооб’ємної схеми й формує структуру, де сценічні та глядацькі блоки виокремлені у самостійні об’єми з урахуванням їхніх специфічних акустичних, планувальних і технологічних вимог.
- Обґрунтовано використання принципу “трипелюсткової композиції”, у якій центральний корпус “синтез” виступає медіативним елементом – простором контакту, перетину потоків і формування візуальної ідентичності театру. Така модель дозволяє створити багатовекторний публічний простір та гнучкі сценарії використання.
- Науково осмислено застосування мультимедійних поверхонь та трансляційної стелі як інструментів формування нового типу театальної атмосфери. Досліджено їхній вплив на психологічне сприйняття простору та на модифікацію традиційного досвіду глядача.
- Запропоновано методику поєднання різних матеріальних стратегій у межах одного комплексу: масивності сценічних блоків, напівпрозорості та технологічної пластики центрального об’єму та пластичного драматизму глядацького блоку. Такий підхід створює нову якість архітектурної мови.
- Розроблено авторську інтерпретацію регіональної ідентичності, у якій традиційні архітектурні мотиви Західної України переосмислюються не буквально, а через роботу з тінями, ритмами, масштабами та матеріалами, що відповідає сучасним принципам культурної інтеграції.

Практична цінність дослідження. Практична значущість роботи визначається можливістю безпосереднього застосування отриманих результатів у сучасній архітектурній практиці. Запропоновані рішення можуть бути

використані при проєктуванні театрів, музичних шкіл, центрів перформативного мистецтва та інших культурних інституцій.

Практична цінність проявляється у таких аспектах:

- Формування оптимізованої функціональної схеми, що забезпечує чітку взаємодію всіх груп користувачів – глядачів, акторів, технічного персоналу, адміністрації. Цей підхід можна застосовувати в аналогічних будівлях зі складною внутрішньою логістикою.
- Розробка конкретних об'ємно-планувальних принципів, адаптованих до різних типів сценічних дій, концертів, лекційних подій та мультимедійних перформансів. Модель може бути масштабована під інші об'єкти.
- Обґрунтована матеріальна стратегія дає змогу використовувати запропоновані матеріали та фасадні рішення для створення довговічних, енергоефективних та візуально виразних культурних споруд.
- Інтеграція цифрових технологій – мультимедійних фасадів, інтерактивних поверхонь, гнучких світлових систем – формує універсальні рекомендації, які можуть бути використані у нових проєктах культурної інфраструктури.
- Підхід до зонування та проєктного експерименту, застосований у межах цього дослідження, може слугувати методичною основою для студентських і професійних проєктів, сприяючи розвитку сучасної української архітектурної школи.

Загалом, наукова новизна й практична цінність роботи полягає у створенні концептуальної та технологічної моделі театрального комплексу нового покоління – відкритого до інновацій, адаптивного, контекстуально вмотивованого та здатного стати важливою культурною точкою регіону.

РОЗДІЛ 1. СТАН ПРОБЛЕМИ. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

1.1. Класифікація сучасних театрів

Сучасна театральна архітектура характеризується значним рівнем типологічного, функціонального та технологічного різноманіття, що відображає зміни у театральній практиці, урбаністичному середовищі та соціокультурних потребах суспільства. Театри сьогодні можна розглядати не лише як місця для постановок, але й як складні культурні середовища, інтегровані в міський простір і здатні одночасно виконувати освітню, виховну, розважальну та експериментальну функції. Сучасні театри класифікуються за функціональним призначенням, архітектурно-планувальними ознаками, технологічними особливостями та соціокультурною роллю.

За функціональним призначенням виділяють драматичні театри, музично-драматичні та оперні театри, театри для дітей і юнацтва, а також експериментальні, іммерсивні та альтернативні простори. Драматичні театри орієнтовані на постановку класичних і сучасних драматичних творів, де велика увага приділяється видимості сцени, акустиці та комфортності глядацького залу. Музично-драматичні та оперні театри спеціалізуються на постановках опери, оперети, мюзиклів і симфонічних концертів, що потребує наявності оркестрової ями, складних механізмів підйому декорацій і акустично продуманого залу. Театри для дітей і юнацтва адаптовані під потреби молодшої аудиторії, забезпечують інтерактивність і безпеку приміщень, формують театральну культуру майбутніх поколінь. Експериментальні та іммерсивні театри орієнтовані на інтерактивний досвід, використання мультимедійних технологій, трансформацію сценічного простору та занурення глядача в сюжет, стимулюючи інноваційні форми перформансу.

Архітектурно-планувальні особливості сучасних театрів відзначаються високим рівнем гнучкості та адаптивності. Традиційна фронтальна сцена («proscenium») все ще використовується для класичних драматичних і музично-драматичних постановок, де важливий прямий контакт глядача зі сценою, тоді як виступаючі сцени («thrust stage») і круглі або багатосторонні сцени («arena») забезпечують більшу інтерактивність та занурення аудиторії у дійство. Модульні

та трансформовані театри дозволяють змінювати конфігурацію залу під різні жанри та формати постановок, поєднуючи класичні та сучасні технології сцени.

Технологічний розвиток сучасних театрів включає впровадження електронних і цифрових систем освітлення, звукопідсилення, автоматизованих підйомних механізмів та мультимедійних інсталяцій. Це дозволяє організовувати складні перформативні постановки, експериментальні сценічні композиції і інтегрувати нові формати, такі як відеоарт, інтерактивні інсталяції та сенсорні ефекти. Багато сучасних театрів також орієнтуються на екологічність: використовують енергоефективні системи, природне освітлення та матеріали з низьким вуглецевим слідом, що відповідає сучасним тенденціям сталого будівництва.

Соціокультурна роль сучасних театрів різноманітна і значно ширша, ніж у минулому. Національні академічні театри зберігають традиції, демонструють високий рівень постановок і підкреслюють статус культурного осередку країни. Міські драматичні та музично-драматичні театри забезпечують доступність мистецтва для широкої аудиторії та інтегруються в міський культурний ландшафт. Театри для дітей і юнацтва виконують освітню функцію, формуючи молодіжну аудиторію та розвиваючи театральну культуру наступних поколінь. Альтернативні та експериментальні театральні платформи стимулюють творчі інновації, залучають нові аудиторії і сприяють розвитку сучасного театрального мистецтва. Комерційні театри та культурні хаби поєднують мистецтво і бізнес, інтегруючи театральні простори з виставковими залами, освітніми майданчиками та закладами громадського харчування, створюючи комплексні культурні осередки.

Таким чином, сучасні театри демонструють поступовий перехід від традиційних форм до гнучких, мультимедійних і інтерактивних середовищ, де архітектура, технології та соціокультурна функція тісно взаємопов'язані. Театр XXI століття перестає бути просто місцем для вистав – він перетворюється на інтегрований культурний простір, що забезпечує комплексний досвід глядача, поєднує традиції та інновації і відповідає викликам сучасного суспільства.

За типом залу. Класифікація сучасних театрів за типом залу ґрунтується на планувальних, функціональних та архітектурних особливостях простору для глядачів. Тип залу визначає характер сприйняття вистави, взаємодію акторів і аудиторії, акустичні та світлові властивості простору, а також ступінь іммерсивності театрального досвіду. Розрізняють кілька основних типів залів, що використовуються у сучасній театральній практиці.

Першим є класичний зал із фронтальною сценою (Proscenium Stage), де глядачі розташовані строго перед сценою. Такий тип залу забезпечує чітке сприйняття подій на сцені, концентрує увагу глядача та дозволяє реалізовувати складні сценічні конструкції і технічні механізми. Він оптимальний для драматичних, музично-драматичних та оперних постановок, де важлива фронтальна перспектива, акустична точність і класичне взаєморозташування глядацьких рядів і сцени. Перевагою такого залу є можливість використання складних декорацій, оркестрової ями та спеціальних освітлювальних систем.

Другим типом є зал із виступаючою сценою (Thrust Stage), де сцена виходить у зал, а глядачі розташовані з трьох боків. Такий простір створює ефект залучення глядача, підвищує іммерсивність постановки і сприяє тіснішій взаємодії акторів із аудиторією. Виступаюча сцена дозволяє застосовувати динамічну сценографію, мобільні декорації та інтерактивні елементи, що особливо актуально для сучасного драматичного та експериментального театру.

Третій тип – круглий зал або театр у колі (Arena / Theatre-in-the-Round), де сцена розташована в центрі, а глядачі оточують її з усіх боків. Цей тип залу забезпечує максимально інтерактивний і іммерсивний досвід, оскільки глядачі перебувають у безпосередній близькості до подій на сцені. Особливістю такого залу є потреба у продуманому освітленні та розміщенні декорацій, адже кожен ракурс повинен бути однаково видимим для всіх глядачів. Театри у колі часто використовуються для сучасних перформансів, експериментальних постановок та інтерактивних проєктів.

Четвертий тип залу – модульний або трансформований зал, який є однією з найсучасніших тенденцій у театральній архітектурі. Він характеризується

високою гнучкістю: глядацькі місця та сцена можуть змінювати своє розташування, конфігурацію і форму відповідно до потреб конкретної постановки. Такий зал дозволяє організовувати різноманітні формати – від класичних драм до мультимедійних перформансів та іммерсивних ігор, забезпечуючи універсальність і економію простору. Модульні зали інтегруються з сучасними технічними системами, мультимедіа, проєкціями та світловими інсталяціями, створюючи багаторівневий культурний досвід.

Сучасне проектування залів також передбачає врахування соціокультурного аспекту, доступності для різних категорій глядачів, ергономіки та безпеки. Зали оснащуються системами звуку, освітлення, вентиляції та кондиціонування, що відповідає сучасним стандартам комфорту та технологічного розвитку. Важливим аспектом є також можливість адаптації залу для різних жанрів і форм театрального мистецтва, що дозволяє забезпечити універсальність і ефективність функціонування театру.

Таким чином, класифікація залів за типом відображає архітектурні, технічні та соціокультурні особливості театру, визначає характер взаємодії глядачів і акторів та створює основу для проектування сучасних театральних приміщень, які відповідають викликам XXI століття та різноманітним потребам аудиторії.

За функціональним призначенням. Класифікація сучасних театрів за функціональним призначенням ґрунтується на специфіці репертуару, характері діяльності трупи та соціокультурній ролі установи. Цей підхід дозволяє враховувати не лише архітектурні та планувальні особливості, а й інтеграцію театру у культурне середовище, взаємодію з аудиторією та здатність виконувати різноманітні освітні, розважальні та експериментальні функції.

Однією з основних категорій є драматичні театри, які спеціалізуються на постановці драматичних творів класичного та сучасного репертуару. В таких театрах акцент робиться на взаємодії акторів і глядачів, акустику та видимість сцени, що обумовлює архітектурну форму залу та технічні системи освітлення і

звучу. Драматичні театри забезпечують розвиток національної драматургії, акторської майстерності та культурного дискурсу в суспільстві.

До категорії музично-драматичних і оперних театрів відносяться установи, призначені для постановки опери, оперети, мюзиклів та симфонічної музики. Їх специфіка визначає необхідність наявності оркестрової ями, спеціальних підйомних механізмів для декорацій та акустично продуманого залу. Музично-драматичні театри поєднують монументальну архітектуру та функціональні рішення для забезпечення високого рівня виконання музично-сценічних постановок. Вони виконують роль культурних осередків на національному або регіональному рівні, підтримуючи високий рівень професійної майстерності та культурної престижності.

Особливу групу становлять театри для дітей і юнацтва, орієнтовані на виховання театральної культури та формування естетичного смаку молодого покоління. Зали таких театрів відзначаються меншою місткістю, інтерактивною сценою та адаптованими просторами для безпечного і комфортного перебування дітей. Ці установи поєднують розважальний, освітній та виховний аспекти, формуючи аудиторію майбутніх поколінь та сприяючи розвитку театральної освіти.

В умовах сучасної театральної практики зростає значення експериментальних, іммерсивних та альтернативних театрів, які використовують нетрадиційні простори, інтерактивність і мультимедійні технології. Вони створюють нові форми взаємодії з аудиторією, залучають глядача до процесу постановки та стимулюють розвиток сучасного перформативного мистецтва. Такі театри можуть функціонувати як стаціонарні, так і мобільні установи, поширюючи театр у міському та сільському середовищі.

Функціональний підхід до класифікації дозволяє також виділяти театри за комерційною спрямованістю та інтеграцією з культурними хабами, де поєднуються постановки з виставковими, освітніми та розважальними програмами. Ці театри відповідають сучасним потребам аудиторії, поєднуючи

художнє мистецтво і бізнес-модель, що забезпечує фінансову стабільність та широкий доступ до культурних подій.

Таким чином, класифікація театрів за функціональним призначенням відображає різноманітність їх ролей у культурному та соціальному житті, визначає специфіку архітектурного та технічного рішення приміщень, а також формує основу для проектування сучасних театрів, здатних ефективно виконувати широкий спектр функцій і відповідати потребам ХХІ століття.

За глядацькою місткістю. Класифікація театрів за глядацькою місткістю є важливим аспектом сучасного театрального проектування, оскільки вона безпосередньо впливає на архітектурну структуру, планування залу, акустичні характеристики, організацію інженерних систем і взаємодію акторів з аудиторією. Місткість залу визначає як технічні та конструктивні рішення, так і соціокультурну функцію театру, його здатність обслуговувати різні категорії глядачів та інтегруватися у міське чи регіональне культурне середовище.

Театри з невеликою місткістю (до 200-300 місць) зазвичай проектуються для камерних драматичних постановок, експериментального та іммерсивного театру. В таких залах основний акцент робиться на близькій взаємодії актора і глядача, інтимності простору та високому рівні емоційного занурення. Камерні театри відзначаються компактною сценічною площею, мобільними та трансформованими трибунами, гнучкою системою освітлення та звуку. Соціокультурна роль таких театрів полягає у створенні інтенсивного театрального досвіду, розвитку молодих труп і підтримці експериментальних постановок.

Театри середньої місткості (300-800 місць) оптимальні для драматичних, музично-драматичних і музичних постановок, що поєднують класичні та сучасні форми. Зали такого типу дозволяють забезпечити комфортне розміщення аудиторії, зберігаючи високий рівень видимості сцени та акустичні параметри. Середні театри часто виконують роль регулярних міських культурних центрів, де проводяться як класичні постановки, так і освітні програми, фестивалі та гастролі. Архітектурно такі зали передбачають багаторівневі трибуни, ложі,

балкони, оркестрові ями та комплексні інженерні системи для забезпечення якісного сценічного процесу.

Театри великої місткості (понад 800 місць) проектуються для оперних, балетних, музично-драматичних та концертних постановок, які потребують значного простору для сцени, декорацій і оркестру. Великі зали забезпечують масовий культурний досвід, формують престиж театру на національному або міжнародному рівні та слугують осередками культурної ідентичності. Такі приміщення характеризуються складними інженерними системами освітлення, акустики, вентиляції та безпеки, багаторівневою структурою залу та широким спектром технічних засобів для реалізації масштабних постановок. Соціокультурна роль великих театрів полягає у забезпеченні доступності культури для широкої аудиторії, організації міжнародних подій, фестивалів та високопрестижних постановок.

Крім зазначених категорій, сучасна практика проектування театрів включає гібридні зали з регульованою місткістю, де завдяки мобільним трибунам та трансформованим сценам можна варіювати кількість місць під конкретну постановку. Це дозволяє поєднувати камерний та масовий досвід у межах одного приміщення, підвищуючи гнучкість використання театру та адаптацію до різних жанрів і типів аудиторії.

Таким чином, класифікація театрів за глядацькою місткістю відображає зв'язок між масштабом культурного простору, його архітектурною організацією та соціокультурною функцією, забезпечує ефективність використання інженерних і технологічних рішень, а також визначає характер взаємодії акторів і глядачів, формуючи якісний і різноманітний театральний досвід.

За архітектурною концепцією. Класифікація сучасних театрів за архітектурною концепцією дозволяє оцінити форму, просторову організацію, художньо-естетичне рішення та інтеграцію театру у міський або природний контекст. Архітектурна концепція визначає не лише зовнішній вигляд будівлі, а й спосіб взаємодії з глядачем, внутрішню логіку руху, організацію залів, сцени та допоміжних приміщень, а також впровадження сучасних технологій і матеріалів.

Серед основних концепцій виділяють класичну, модерністську, постмодерністську та експериментальну архітектурні стратегії. Класична концепція ґрунтується на традиційних архітектурних канонах, симетрії фасадів і чіткій фронтальній організації залів, що забезпечує академічність і монументальність будівлі. Вона характерна для драматичних, оперних та музично-драматичних театрів, де важлива формальна чіткість композиції та вираження культурного престижу.

Модерністська концепція передбачає функціональну просторову організацію, простоту форм та акцент на конструктивних рішеннях. Тут підкреслюється раціональність планування, ергономіка та адаптивність залу і сцени до різних постановок. Важливим елементом є інтеграція технологій: сучасне освітлення, акустика, трансформовані трибуни і сценічні механізми, які дозволяють гнучко адаптувати простір. Модерністська концепція акцентує увагу на функціональності та комфорті для глядачів і артистів, водночас зберігаючи естетичну чистоту і легкість форм.

Постмодерністська архітектурна концепція відзначається еkleктикою стилів, символічними елементами, інтеграцією історичних форм і сучасних матеріалів. Вона спрямована на створення театру як культурного символу та містобудівного акценту, де фасад, внутрішній простір і ландшафт утворюють цілісний художній образ. Постмодернізм дозволяє поєднувати різні архітектурні мови, експериментувати з формою, об'ємом і кольором, водночас підтримуючи сучасні функціональні та технологічні вимоги театру.

Експериментальні та концептуальні театральні будівлі відзначаються інноваційністю форм, гнучкістю простору та високим рівнем інтерактивності. Такі театри можуть мати трансформовані зали, модульні сцени, мобільні конструкції, що дозволяє адаптувати простір під різні формати постановок. Архітектура таких театрів часто стає частиною перформативного досвіду, де глядач не лише спостерігає дійство, а й рухається разом із ним, взаємодіє із простором і просторовими елементами сцени.

Сучасні театри також активно впроваджують технологічні та екологічні концепції, інтегруючи енергоефективні системи, природне освітлення, вентиляцію та екологічно чисті матеріали. Це дозволяє поєднувати естетику, комфорт і сталий розвиток, що відповідає актуальним світовим тенденціям в архітектурі та культурному будівництві.

Таким чином, класифікація театрів за архітектурною концепцією відображає поєднання естетики, функціональності та технологічності, визначає характер просторової організації, інтерактивність залу та його соціокультурну роль. Архітектурна концепція стає ключовим чинником, що формує унікальну ідентичність театру та впливає на сприйняття глядачами театрального мистецтва у сучасному культурному контексті.

1.2. Театр у міському середовищі: урбаністичний аспект

Театральна архітектура традиційно займає особливе місце в міському середовищі, виступаючи не лише як функціональна будівля для проведення вистав, але і як культурний та соціальний осередок, архітектурний акцент у структурі міста. Урбаністичний аспект театру визначається його здатністю впливати на планування міського простору, формувати громадські місця та взаємодіяти з культурною і соціальною інфраструктурою міста.

Перш за все, театр виступає як просторовий та архітектурний орієнтир, який організовує навколишній міський ландшафт. Великі оперні, драматичні та музично-драматичні театри часто проєктуються в центральних частинах міста, на головних площах або поблизу важливих магістралей, що підкреслює їх престиж та значимість. Архітектурна монументальність фасадів, відкриті площі перед входом, скульптурні композиції та ландшафтне оформлення створюють символічний центр тяжіння, який формує ідентичність міського середовища.

Крім цього, театр функціонує як соціальний вузол, інтегрований у систему міських публічних просторів. Перед будівлею театру зазвичай розташовуються публічні площі, сквери, зони відпочинку, кафе та пішохідні маршрути, що сприяють створенню громадської атмосфери та культурної взаємодії. Така

організація простору забезпечує безперервний рух глядачів, сприяє розвитку малого бізнесу і підвищує соціальну активність міської спільноти.

Сучасні театри часто проектуються з урахуванням мультифункціональності та відкритості, інтегруючи культурні та освітні програми, виставкові площі, студії та конференц-зали. Це дозволяє залучати широку аудиторію не лише під час театральних подій, а й у проміжках між ними, формуючи культурний хаб і забезпечуючи постійну активність міського простору. Урбаністична інтеграція театру включає також зручну транспортну доступність, велосипедні доріжки, паркувальні зони та безбар'єрні маршрути для людей з обмеженими можливостями, що відповідає сучасним принципам сталого і інклюзивного міського розвитку.

Архітектурно-урбаністичний аспект театру визначається також його здатністю створювати внутрішні та зовнішні візуальні зв'язки з навколишніми будівлями та ландшафтом. Театральні фасади, світлові рішення, скляні фасади та відкриті вестибюлі формують прозорі взаємозв'язки між внутрішнім простором і міським середовищем, створюючи публічну відкритість і прозорість функцій театру. У сучасній архітектурній практиці застосовуються технології, які дозволяють поєднати сценічний зал з громадським простором, роблячи театр інтерактивним елементом міського середовища.

Особливу роль відіграє символічне та культурне позиціонування театру у міському контексті. Театральна будівля може стати візуальною домінантою, акцентуючи центральні площі, культурні артерії або історичні квартали міста. Вона здатна формувати міську ідентичність, створювати туристичний магніт та слугувати майданчиком для проведення громадських подій, фестивалів та урочистостей, що підсилює соціальну і культурну значимість міста в цілому.

Таким чином, театр у міському середовищі виконує комплексну функцію, поєднуючи архітектурний орієнтир, соціальний вузол та культурний хаб, інтегруючись у публічні простори і формуючи активний культурний та громадський досвід. Урбаністичний підхід до проектування театру забезпечує його ефективну взаємодію з містом, розвиток соціальної активності, культурної

ідентичності та створює середовище, що відповідає викликам сучасного урбанізованого суспільства.

1.3. Огляд сучасних досліджень театральної архітектури. Огляд літератури

Сучасні наукові дослідження театральної архітектури охоплюють широкий спектр питань – від теоретичних концепцій і типологій до конкретних архітектурних рішень, урбаністичного контексту і соціокультурних функцій театральних споруд. Вони свідчать про те, що архітектура театру сьогодні розглядається не лише як інженерно-функціональний об'єкт, а як складна міждисциплінарна система, що взаємодіє з мистецтвом перформансу, містобудуванням, культурною політикою та технологіями.

Одна із сучасних дослідницьких тенденцій – переосмислення самої театральної архітектури у зв'язку з трансформаціями театрального мистецтва XXI століття, де традиційні сценічні простори перестають бути єдиним місцем для вистав, зокрема у вигляді «будівлі-театру». Дослідження показують, що сучасний театр часто «виходить за межі» класичної будівлі – зміщуючи фокус у бік мобільних, тимчасових і мультимедійних просторів перформансу, де архітектура стає частиною події, а не просто контейнером для неї. Це відображає зміну ролі театру у суспільстві та вплив глобальних соціальних процесів, як-от конфлікти, зміна клімату чи цифровізація культури.

В окремих наукових публікаціях сучасні театральні форуми розглядаються як важливі платформи для взаємодії театрального мистецтва з архітектурою та містобудуванням. Такі форуми, наприклад у Празі, Авіньйоні чи Венеції, виступають не лише сценічними місцями, а й просторами для обміну ідей, презентацій та міждисциплінарних дискусій. Українські дослідники наголошують на відсутності подібних міжнародних платформ у деяких регіонах, що створює потенціал для розвитку локальних театально-архітектурних центрів у містах із багатою культурною спадщиною.

Іншим напрямом є також дослідження архітектурних форм та середовищ театру, наприклад – ландшафтних театрів, де простір вистави інтегрується з

природним ландшафтом. Це дослідження зосереджене не лише на типології таких споруд, але й на факторах впливу ландшафту, культурно-видовищної функції та взаємодії з навколишнім середовищем, що стає актуальним в умовах зміни клімату та розвитку відкритих культурних просторів.

Архітектурно-планувальні аспекти трансформації театральних просторів також є активною темою сучасних робіт. Аналізуються прийоми організації внутрішніх просторів, гнучкість приміщень, інтеграція функціонально-адаптивних елементів у театральні будівлі для забезпечення універсальності використання залів і сцен та відповідності сучасним програмам мистецьких подій. Такий підхід стає особливо важливим у проєктуванні театрів, що відповідають різним жанрам мистецтва та мають високий рівень технічної й функціональної адаптивності.

Окрема частина сучасних досліджень розглядає театр як соціокультурний інститут, звертаючи увагу на його роль у формуванні культурної ідентичності, інтеграції громади та адаптації до соціальних викликів. Українські культурознавчі студії висвітлюють театр як живу складову культурного ландшафту, що зберігає функцію місця зустрічі, освіти та психологічної підтримки навіть у періоди кризових явищ, таких як війна. При цьому підкреслюється важливість доступності театрів, рівномірного залучення регіональних громад та адаптації до цифрової епохи.

Загалом сучасні наукові публікації про театральну архітектуру характеризуються міждисциплінарністю, поєднуючи архітектурну теорію, театрознавство, культурологію та урбаністику. Вони спрямовані на розуміння того, як театр як простір і культурний феномен адаптується до сучасних соціально-технологічних умов, формує нові просторові моделі та відповідає на запити глядачів XXI століття. Такий огляд сучасних досліджень дозволяє побачити як глобальні тренди, так і локальні академічні здобутки в області театральної архітектури, формуючи основу для подальших наукових і проєктних розробок у цій сфері.

Проблематика формування архітектури театрів і театральних комплексів у світі загалом і в Україні зокрема належить до добре представлених у науковій літературі, проте ступінь її опрацювання є нерівномірним і має істотні «прогалини», особливо щодо регіонального аспекту. У вітчизняній архітектурознавчій традиції аналіз театральних будівель здебільшого здійснюється в межах ширших досліджень культурних інституцій, громадських споруд або історико-стильового розвитку архітектури, тоді як комплексні регіональні студії зустрічаються рідко.

Серед фундаментальних досліджень, що формують теоретичну основу вивчення театральної архітектури, варто відзначити праці, присвячені світовій історії театру та сценографії. У роботах Е. Фішера, П. Брука, Б. Завершинського, О. Лобанова, В. Безуглого значна увага приділяється еволюції театального простору, трансформації глядацьких залів, принципам сценічної механіки та впливу суспільних процесів на формування театральної інфраструктури. Зарубіжні дослідження, зокрема праці Дж. Рубіна, К. МакАндрю, Г. Мейнса, А. Кляйнфельда, розглядають архітектуру театру як інтеграцію технологій, культури та комунікації, акцентуючи на сучасних тенденціях – відкритих просторах, black-box сценах, мультимедійних системах.

На теренах України важливим внеском у дослідження театральної архітектури є роботи, присвячені історії українського театру, серед яких праці Ю. Бойка, І. Франка, Л. Українки, М. Коцюбинського, В. Філатова, а також сучасні дослідження історії театрів у контексті урбаністичного розвитку. Значний пласт інформації щодо історії українських театрів подано у роботах О. Клековкіна, М. Ганнопольського, Б. Пінчука, де автори аналізують етапи становлення театральної інфраструктури на українських землях, формування професійних театрів у XIX-XX століттях, а також діяльність провідних театральних шкіл і труп.

Проте більшість наявних досліджень зосереджена на історико-культурному або мистецтвознавчому аспектах театального процесу, тоді як суто архітектурний аналіз часто залишається фрагментарним. Ще менш

опрацьованим є питання зв'язку між регіональними особливостями та архітектурною типологією театральних споруд.

Окремі аспекти архітектури театрів були розглянуті у працях українських архітекторів і дослідників архітектурної спадщини – Г. Логвина, М. Драгана, В. Тимофієнка, Л. Прибеги, О. Рибчинського. Однак предмет їхніх досліджень переважно стосується загальної історії архітектури України, її стильових особливостей та еволюції містобудування. Театральні об'єкти згадуються в них фрагментарно, як приклади певної стилістики чи культурної епохи.

Досить обмеженими є також наукові роботи щодо театральної архітектури Західної України. Попри багату історико-культурну спадщину регіону, його театральні будівлі рідко ставали об'єктом спеціалізованого архітектурного аналізу. Найчастіше дослідники зосереджуються на окремих пам'ятках – Львівському національному академічному театру опери та балету, Львівському драматичному театрі ім. М. Заньковецької, Чернівецькому музично-драматичному театрі. Важливими є внески мистецтвознавців та істориків архітектури Львова і Галичини – І. Вуйціка, І. Кричевського, Ю. Бірюльова, Я. Курка, Р. Грималика, які розглядали розвиток міського середовища та окремі будівлі, проте їхні роботи не формують цілісної системи знань про театральну інфраструктуру регіону.

У сучасних дослідженнях світової архітектурної практики питання театральних будівель набуває дедалі більшої актуальності у зв'язку з появою нових інженерних технологій. Праці М. Шваба, Р. Функхаузера, Р. Томаса, С. Рандольфа присвячені впливу мультимедійних систем, цифрових технологій і трансформованих сцен на форму сучасного театру. Проте інтеграція цих концепцій у контекст української архітектури досліджена недостатньо.

Також майже відсутні праці, що детально досліджують взаємозв'язок театральної архітектури з урбаністичною структурою західноукраїнських міст, вплив ландшафту, історичної забудови, транспортної доступності та громадських просторів на формування театральних комплексів. У науковому дискурсі

практично не розкрито питання сучасної реконструкції театрів регіону, технічної модернізації, впровадження принципів інклюзивності та енергоефективності.

Підсумовуючи, ступінь наукової розробленості теми можна охарактеризувати як частково достатній для загального розуміння розвитку театральної архітектури, але недостатній для формування цілісної концепції, яка враховувала б регіональні, історичні, технічні та соціальні особливості заходу України. Регіональний аспект залишається малодослідженим, що підкреслює необхідність комплексного аналізу, який поєднує історичний, урбаністичний, культурний і архітектурно-технологічний підходи.

Попри значний обсяг наукової літератури, що стосується історії театру, сценографії та культурології, системні архітектурні дослідження українських театрів залишаються обмеженими. Особливо це стосується комплексного аналізу, який поєднує історичний розвиток, типологію, сучасні технологічні зміни й регіональні особливості. У більшості робіт театральні будівлі розглядаються або в контексті загальної архітектурної спадщини певного міста, або як окремі об'єкти мистецької спадщини, без поглибленого вивчення їх внутрішньої структури, функціональних процесів та архітектурно-планувальної логіки.

В останні десятиліття важливою складовою наукового аналізу стали питання модернізації культурних інституцій, проте навіть тут театри згадуються нерівномірно. У роботах, присвячених реконструкції громадських будівель, частіше аналізують адміністративні чи освітні об'єкти, тоді як театри залишаються поза увагою через свою специфічну складність: поєднання глядацьких, сценічних, технічних, виробничих, адміністративних і громадських зон вимагає спеціального підходу. Внаслідок цього виникає розрив між актуальними потребами театральних будівель і обсягом наукових напрацювань, які могли б стати методологічною основою для їх трансформації.

Досить фрагментарними є також дослідження сучасних технологій, які формують архітектуру театру XXI століття. У наукових публікаціях є окремі огляди світових тенденцій – використання інтерактивного освітлення, акустичних панелей нового покоління, механізованих систем трансформації

простору, але їх застосування в українському контексті ґрунтовно не аналізується. Нестача міждисциплінарних робіт, які поєднували б архітектуру, сценографію, акустику, інженерію та нові технології, створює вакуум у практичних рекомендаціях щодо проєктування сучасних театрів.

Ще одним недостатньо опрацьованим напрямом є соціальна роль театру та її вплив на формування архітектури. У західних дослідженнях активно вивчається концепція театру як простору для громад, нового центру соціальної взаємодії, інклюзивного та відкритого середовища. Проте в Україні цей напрям лише починає розвиватися: більшість наукових робіт розглядає театри переважно як мистецькі установи, а не як урбаністичні елементи, що формують міську соціальну структуру. Через це питання інтеграції театру в громадський простір, його взаємодія з вулицею, площею, пішохідними потоками або рекреаційними зонами залишаються недостатньо проаналізованими.

Окремої уваги потребує аналіз сучасних українських театрів, збудованих або реконструйованих у ХХІ столітті. Попри наявність кількох цікавих прикладів, досі не створено узагальнюючих досліджень, які б розглядали тенденції, нові проєктні підходи або реальні проблеми такого будівництва. У науковому просторі практично відсутні матеріали, що акумулюють досвід реконструкції театрів в умовах обмеженого фінансування, старої інфраструктури та суворих вимог до історичного середовища — ситуацій, які є типовими для Західної України.

Щодо регіонального аспекту, слід зазначити, що наукові роботи, присвячені театрам Львова, Чернівців, Івано-Франківська чи Тернополя, здебільшого мають історико-мистецтвознавчий характер і рідко містять аналіз архітектурно-планувальної структури. Це створює брак комплексного розуміння того, як формувалися театральні будівлі регіону, які традиції вплинули на їхню архітектуру, яким був соціокультурний контекст їх проєктування та яким чином вони функціонують сьогодні.

Також є недостатньо дослідженим питання адаптації та ревіталізації театральних будівель, які становлять значну частину історичної спадщини

Західної України. Не розроблено методичних рекомендацій, що враховували б як реставраційні вимоги, так і потреби сучасного театрального процесу. Наявні роботи найчастіше концентруються або на реставрації пам'яток архітектури без урахування сучасних потреб театру, або на сучасному проєктуванні без розгляду специфіки історичного середовища.

Ще більш недостатньо вивченими залишаються питання енергоефективності, екологічності та сталого розвитку в контексті театральної архітектури. У світових дослідженнях ці теми займають важливе місце, адже театр — це будівля з високим рівнем споживання енергії. Проте в українських наукових публікаціях ці аспекти зачіпаються лише побіжно й не мають спеціалізованого методологічного опрацювання.

Щодо повоєнного періоду, у науковому дискурсі практично немає праць, що аналізують реконструкцію або функціональну трансформацію театрів у контексті вимушених соціальних змін, міграції населення, психологічних потреб суспільства чи нових стратегій культурної політики. Цей напрям є повністю новим, і його опрацювання має важливе значення для майбутнього розвитку театральної архітектури в регіоні.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що ступінь наукової розробленості теми є недостатнім у частині:

- регіонального аналізу театральної архітектури західного регіону України;
- вивчення сучасних просторів театру як елементів міської соціальної інфраструктури;
- дослідження технологічних інновацій та їх застосування в українських умовах;
- комплексної методики реконструкції історичних театрів;
- системного аналізу проблем функціонування сучасних театральних закладів регіону;
- інтеграції театру в структуру сучасного міського середовища;
- відповідності архітектури театрів сучасним вимогам інклюзивності та універсального дизайну.

Таким чином, обрана тема має значний науковий потенціал і потребує комплексного поглибленого дослідження, яке дозволить сформувати цілісне уявлення про розвиток театральної архітектури регіону, визначити її проблеми та окреслити перспективні напрями модернізації.

РОЗДІЛ 2. КОМПЛЕКСНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ У РЕГІОНІ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

2.1. Дослідження зарубіжного досвіду формування сучасної архітектури театрів

У світовій архітектурній практиці ХХІ століття театральні будівлі розглядаються як складні багатофункціональні комплекси, що поєднують сценічне мистецтво, громадську активність та сучасні технології. Зарубіжний досвід проектування театрів демонструє відхід від традиційної замкненої моделі театру та формування відкритих культурних просторів, інтегрованих у структуру міста.

Однією з ключових тенденцій є максимальна відкритість театру до міського середовища, що досягається через використання прозорих фасадів, візуальних зв'язків між внутрішніми та зовнішніми просторами, а також активне залучення громадських зон. Показовим прикладом такого підходу є *Національна опера в Осло*, де будівля фактично стає продовженням міського простору: експлуатований дах функціонує як публічна площа, а межа між театром і набережною майже зникає. Подібні принципи формують нове сприйняття театру не лише як культурної інституції, а як щоденного громадського простору.

Важливою рисою сучасних зарубіжних театрів є гнучкість функціонально-планувальної структури. У багатьох проєктах передбачається можливість трансформації глядацьких залів і сцен, що дозволяє адаптувати будівлю до різних форматів подій. Наприклад, *Ельбська філармонія в Гамбурзі* поєднує кілька залів різної місткості та акустичних характеристик, що забезпечує функціонування комплексу як універсального музично-театрального центру. Подібні рішення демонструють відхід від вузької спеціалізації театральної будівлі та перехід до мультифункціональності.

Значну увагу в зарубіжних проєктах приділяють інноваціям у сценографії та сценічній механіці. Сучасні театри оснащуються складними системами рухомих сцен, підйомних платформ, автоматизованого освітлення та мультимедійних технологій. Яскравим прикладом є *Національний центр виконавських мистецтв у Пекіні*, де архітектура будівлі поєднує традиційні театральні функції з високотехнологічними рішеннями, а внутрішні простори адаптовані для різних жанрів сценічного мистецтва – від опери до експериментальних постановок.

Окремим напрямом зарубіжної практики є включення театру в ландшафтний та водний контекст. Театральні комплекси часто розміщуються біля водойм, набережних або в зонах рекреації, що підсилює емоційне сприйняття архітектури. Прикладом такого підходу є *Центр Белема в Лісабоні*, де культурні функції інтегровані в масштабний громадський простір із терасами, площами та відкритими зонами для подій. Театр у такому середовищі функціонує як частина цілісного культурного ландшафту.

Важливою тенденцією сучасної театральної архітектури є формування театру як багатофункціонального культурного центру. У проєктах зарубіжних театрів часто передбачаються виставкові простори, освітні зони, лекційні зали, кафе та простори для неформального спілкування. Наприклад, *Центр Барбікан у Лондоні* демонструє модель культурного комплексу, де театральні функції поєднуються з виставковою, освітньою та громадською діяльністю, що забезпечує постійну активність будівлі протягом дня.

Не менш важливим аспектом зарубіжного досвіду є орієнтація на інклюзивність та комфорт користувачів. Сучасні театри проєктуються з урахуванням доступності для маломобільних груп населення, зручної навігації, комфортної акустики та візуальних зв'язків. Ці принципи стають невід'ємною складовою архітектурної концепції, а не додатковим елементом.

Узагальнення зарубіжного досвіду формування сучасної архітектури театрів дозволяє визначити ключові напрями розвитку: відкритість до міста, гнучкість просторових рішень, технологічність, багатофункціональність та екологічна орієнтація. Вивчені приклади свідчать про трансформацію театру з традиційної сценічної споруди у складний культурний організм, здатний реагувати на соціальні, урбаністичні та мистецькі виклики сучасності.

2.2. Дослідження вітчизняного досвіду формування сучасної архітектури театрів

Формування сучасної архітектури театрів в Україні відбувається під впливом складного поєднання історико-культурних традицій, соціально-економічних умов, містобудівного контексту та актуальних світових тенденцій.

Вітчизняний досвід вирізняється тісним зв'язком театральних будівель із історично сформованою міською тканиною, а також необхідністю адаптації існуючого театального фонду до сучасних функціональних і технологічних вимог.

Більшість українських театрів сформувалися як репрезентативні громадські споруди, що виконували роль культурних доміант у структурі міста. У великих історичних центрах театри традиційно розташовувалися на головних площах або в системі ключових громадських просторів, формуючи важливі містобудівні акценти. Такий підхід простежується, зокрема, у розміщенні Львівського національного академічного театру опери та балету, який органічно інтегрований у центральну частину міста та є одним із ключових елементів його просторової композиції. Водночас ця спадщина зумовлює низку обмежень для сучасної трансформації театральних будівель, пов'язаних із охороною пам'яток та щільністю забудови.

Сучасний вітчизняний досвід значною мірою характеризується процесами реконструкції та модернізації існуючих театрів, а не будівництвом нових об'єктів. У ході таких трансформацій основна увага приділяється оновленню сценічного обладнання, поліпшенню акустичних характеристик, адаптації глядацьких залів до сучасних стандартів комфорту та впровадженню елементів безбар'єрності. Прикладом подібного підходу є оновлення окремих функціональних зон Львівського театру імені Марії Заньковецької, де модернізаційні рішення поєднуються зі збереженням історичного архітектурного образу.

Разом із реконструкційними процесами в Україні поступово формується тенденція до створення багатофункціональних культурних просторів, у межах яких театральна функція доповнюється освітньою, виставковою та громадською діяльністю. У регіональних центрах Західної України театри дедалі частіше виконують роль осередків культурного життя, що функціонують не лише у вечірній час, а протягом усього дня. Ця тенденція простежується, зокрема, в діяльності Івано-Франківського національного академічного музично-

драматичного театру, який активно використовує прилеглі громадські простори та фойє для культурних і соціальних подій.

Важливим аспектом вітчизняного досвіду є обмеженість технічних та просторових можливостей існуючих театральних будівель, що часто не відповідають сучасним вимогам до трансформації сценічного простору. У багатьох випадках глядацькі зали мають фіксовану структуру, а сценічна механіка не дозволяє реалізовувати складні сучасні постановки. Подібні проблеми характерні для значної частини театрів, зокрема для Тернопільського академічного театру імені Тараса Шевченка та Рівненського музично-драматичного театру, де актуальними залишаються питання оновлення інженерних систем і сценічного обладнання.

Окрему увагу у вітчизняному контексті слід приділити питанню інклюзивності та доступності театральних просторів. Більшість історичних театральних будівель України проєктувалися без урахування потреб маломобільних груп населення, що зумовлює необхідність адаптації входів, вертикальних комунікацій, санітарних вузлів та глядацьких зон. У сучасних проєктах реконструкції та нового будівництва ці питання поступово інтегруються в архітектурну концепцію, однак у багатьох випадках залишаються складними для реалізації через обмеження існуючої забудови.

Сучасний вітчизняний досвід також характеризується пошуком нової архітектурної мови театру, яка б відповідала актуальним культурним запитам суспільства та водночас враховувала історичний контекст. У новіших проєктних пропозиціях простежується прагнення до лаконічних об'ємно-просторових рішень, використання сучасних матеріалів і технологій, а також активної взаємодії будівлі з навколишнім середовищем. Театр дедалі частіше розглядається як відкритий громадський простір, а не лише як репрезентативна інституція.

Узагальнюючи вітчизняний досвід формування сучасної архітектури театрів, можна констатувати, що його ключовими характеристиками є поєднання історичної спадщини з потребою модернізації, домінування реконструкційних

процесів, обмеженість технічних ресурсів та поступовий перехід до багатофункціональної й соціально орієнтованої моделі театру. Виявлені особливості та проблеми формують передумови для пошуку нових архітектурних рішень, здатних забезпечити розвиток сучасного театру в умовах Західного регіону України та відповісти на виклики сьогодення.

Архітектурна спадщина Західної України формувалася під впливом багатовікових культурних і політичних процесів, що відбувалися на території регіону. Особливе значення мають польські, австрійські та галицькі традиції, які залишили глибокий відбиток на формуванні міського середовища та театральної архітектури.

Польська культурна і архітектурна традиція проявлялася ще в період Речі Посполитої, коли на території сучасної Західної України виникали міста з регулярними планами забудови, орієнтованими на центральну площу як осередок громадського життя. У таких умовах площі виконували функцію як соціального, так і культурного центру, де відбувалися публічні вистави, ярмарки та святкові дійства. Польські архітектурні впливи проявлялися у фасадах громадських будівель, декоративних елементах, симетрії планувальних рішень та у традиції зведення театрів у межах міських центрів, поряд із адміністративними та релігійними спорудами.

Австрійський період, який почався після включення Галичини до складу Австро-Угорської імперії, значною мірою вплинув на професіоналізацію архітектури та планування міст. В цей час поширюються принципи класицизму, історизму, а пізніше – сецесії та модерну. Австрійська адміністрація активно впроваджувала регламентацію забудови, що передбачала систематизацію вулиць, проектування громадських будівель за єдиними архітектурними канонами та створення культурно-освітніх осередків у містах. Театри цього періоду часто зводилися у монументальному класицистичному або неоренесансному стилі, із суворою симетрією фасадів, декоративними елементами, ордерними колонами та центральними куполами, що надавало будівлям статусу архітектурних домінант.

Галицька спадщина, яка поєднує локальні народні традиції та впливи польської і австрійської архітектури, визначає унікальний стиль регіону, що проявляється у використанні місцевих будівельних матеріалів, декоративної пластики, дахових форм і планувальних рішень. Галицькі театри часто інтегрували елементи народного мистецтва у фасади та інтер'єри, що надавало їм своєрідного національного характеру, одночасно зберігаючи європейські канони архітектурної гармонії та функціональності.

Особливістю регіону є також поєднання академічних стилів із місцевими архітектурними практиками, що формує багат шаровий архітектурний контекст. Це стосується і театральних споруд: їхня конструкція та декоративне оформлення враховують не лише європейські тенденції, але й етнографічні мотиви, орнаментальні рішення та символіку, притаманну конкретній території. Такі рішення підкреслюють культурну ідентичність регіону та забезпечують гармонійне включення театральної будівлі у міський ландшафт.

Варто також зазначити, що після Другої світової війни та у радянський період відбувається певна стандартизація архітектурних рішень, проте на багатьох прикладах збереглися елементи польської, австрійської та галицької традицій, що дозволяє сучасним архітекторам спиратися на історичні канони при проектуванні нових театрів або реконструкції старих будівель.

Таким чином, архітектурні традиції Західної України формують унікальну культурну й стильову матрицю, яка поєднує європейські архітектурні принципи з місцевими етнокультурними особливостями. Ці впливи визначають не лише естетику театральних споруд, а й їхню інтеграцію у міське середовище, створюючи специфічний контекст для розвитку театральної архітектури.

РОЗДІЛ 3. ПРОЕКТНІ ПРОПОЗИЦІЇ СУЧАСНОЇ АРХІТЕКТУРИ ТЕАТРУ

3.1. Обґрунтування вибору ділянки

Місцезнаходження та загальна характеристика. Проєктована ділянка розташована у місті Тернопіль, у центральній прибережній частині міста, на узбережжі Тернопільського ставу, у безпосередній близькості до Парку культури і відпочинку імені Т. Г. Шевченка. Таке розташування формує унікальний просторовий та ландшафтний контекст, де міська забудова безпосередньо межує з рекреаційною та природною зоною.

Територія характеризується високою містобудівною значущістю та належить до зон активного громадського використання. Тернопільський став є одним із ключових природних та візуальних елементів міста, що формує його ідентичність, панорами та рекреаційний потенціал. Парк ім. Т. Г. Шевченка, створений у середині XX століття на території колишньої заплави річки Серет, виконує функцію головної зеленої та культурної зони центральної частини міста.

Містобудівний і функціональний контекст. Ділянка розташована у середовищі, яке поєднує рекреаційні, культурні та житлові функції, що створює сприятливі умови для розміщення об'єкта громадсько-культурного призначення.

- Західний напрямок формує відкрита водна поверхня Тернопільського ставу, яка забезпечує візуальну відкритість, панорамні перспективи та підсилює просторове сприйняття майбутнього об'єкта.

- Південний та південно-східний напрямки представлені територією Парку культури і відпочинку ім. Т. Г. Шевченка – масштабною рекреаційною зоною, що активно використовується для масових культурних заходів та повсякденного відпочинку мешканців міста.

- Східна частина ділянки межує з міською житловою та адміністративною забудовою, зокрема кварталами вздовж вулиці Соломії Крушельницької, що забезпечує зручний пішохідний та транспортний зв'язок з центральною частиною міста.

- Північний напрямок сформований прибережною смугою та рекреаційною інфраструктурою, яка використовується для прогулянок, водного туризму та дозвілля.

Таким чином, ділянка знаходиться у зоні перетину міських і природних структур, що надає їй особливої містобудівної цінності.

Потенціал ділянки для розміщення театрального комплексу. Розташування в безпосередній близькості до води та паркового середовища створює унікальні можливості для формування сучасного театрального комплексу як культурної домінанти та публічного простору міського значення.

До основних переваг ділянки належать:

- можливість формування виразного архітектурного образу, що працює у масштабі міського ландшафту;
- використання панорамних видів на водну поверхню у формуванні фойє, громадських просторів та відкритих терас;
- інтеграція театру у систему пішохідних маршрутів парку та набережної;
- поєднання культурної функції з рекреаційним середовищем, що дозволяє розширити сценарії використання будівлі поза часом проведення вистав.

Містобудівні обмеження та умови формування проєкту. Водночас ділянка належить до категорії містобудівно чутливих територій, що потребує особливо зваженого підходу до проєктування. Основними чинниками, які враховуються у проєкті, є:

- необхідність збереження рекреаційного характеру території та мінімального втручання у природне середовище;
- обґрунтування висотності та об'ємно-просторової структури будівлі з урахуванням прибережної панорами;
- формування транспортних та пішохідних підходів без порушення існуючих паркових маршрутів;
- чітке функціональне зонування з розмежуванням публічних та технічних потоків.

Отже, обрана ділянка є містобудівно значущою, престижною та водночас вимогливою до архітектурних рішень. Її розташування у прибережно-рекреаційній зоні центральної частини міста створює передумови для реалізації театрального комплексу як відкритого культурного простору, що не лише не порушує існуючий контекст, а підсилює його, формуючи нову якість взаємодії між архітектурою, ландшафтом і міським життям (рис. 3.1.)

[Публічна кадастрова карта України]

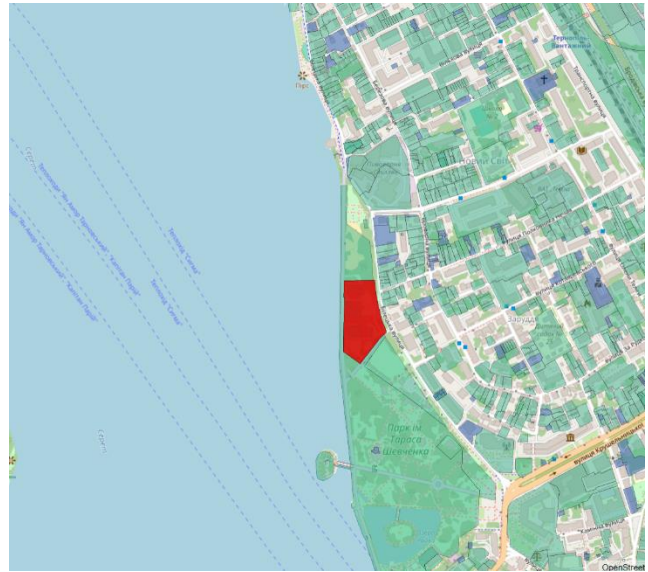

Рис. 3.1. Схема ситуаційна

3.1. Містобудівний аналіз

Містобудівний аналіз ділянки спрямований на виявлення просторових, функціональних та середовищних чинників, що впливають на формування архітектурного рішення театрального комплексу. Аналіз дозволяє визначити взаємозв'язок майбутньої будівлі з навколишньою забудовою, природним ландшафтом, транспортною та пішохідною інфраструктурою, а також окреслити основні обмеження і потенціали території.

Планувальна структура та оточення. Ділянка розташована у центральній частині міста, в зоні переходу від щільної міської забудови до відкритого рекреаційного простору. Така позиція формує особливу планувальну ситуацію, де театр виступає посередником між урбанізованим середовищем і природним ландшафтом.

Навколишня забудова має переважно середню поверховість і не формує чітко вираженої фронтальної лінії, що надає проєкту свободу у формуванні об'ємно-просторової композиції. Водночас наявність парку та водної поверхні

зумовлює відкритий характер забудови та необхідність збереження візуальних коридорів у напрямку Тернопільського ставу.

Транспортна та пішохідна доступність. Територія має зручне сполучення з центральною частиною міста та добре інтегрована у міську транспортну мережу. Основний доступ до ділянки забезпечується з боку міських вулиць, що дозволяє організувати підходи для глядачів, персоналу та технічного обслуговування.

Пішохідні потоки формуються переважно з боку парку та набережної, що зумовлює необхідність створення відкритих і доступних входів до театру. Така ситуація сприяє формуванню передбудинкової площі як громадського простору, який функціонує у зв'язці з парковими маршрутами.

Організація транспортного обслуговування у проєкті передбачає мінімізацію втручання у рекреаційну територію та розмежування пішохідних і технічних потоків.

Візуальні зв'язки та панорами. Одним із ключових містобудівних чинників є система візуальних зв'язків. Відкритість ділянки у напрямку водойми створює умови для формування панорамних видів, які визначають орієнтацію та композицію будівлі.

Проєкт театру орієнтується на водний простір як головний візуальний акцент, що підсилює його роль у міському силуеті. Водночас з боку парку та міської забудови формуються другорядні візуальні осі, які забезпечують багатостороннє сприйняття об'єкта.

Збереження та підсилення існуючих візуальних коридорів є одним із принципів формування об'ємно-просторової структури комплексу.

Природно-кліматичні умови. Природне оточення ділянки позитивно впливає на формування комфортного мікроклімату. Наявність водної поверхні та зелених насаджень сприяє зниженню температурних коливань у теплий період року та покращенню якості повітря.

Орієнтація ділянки дозволяє раціонально використовувати природне освітлення у публічних просторах, зокрема у фойє та зонах загального користування. При цьому сценічні та глядацькі зали, відповідно до їх

функціонального призначення, проєктуються без прямого природного освітлення, що є нормативно та технологічно виправданим.

Шумовий та екологічний вплив. Рівень шумового навантаження на ділянці формується переважно за рахунок міського руху та рекреаційної активності. Водночас відсутність промислових об'єктів у безпосередній близькості створює сприятливі умови для розміщення культурної установи.

Проектні рішення передбачають використання об'ємно-просторової структури будівлі як елемента екранування, що дозволяє захистити внутрішні простори від зовнішнього шуму та створити комфортні умови для проведення театральних подій.

Містобудівні обмеження та принципи формування забудови. Аналіз території виявляє необхідність дотримання принципу стриманої інтеграції нового об'єкта у рекреаційне середовище. Формування висотності, щільності забудови та пластики об'ємів підпорядковується завданню збереження відкритого характеру прибережної зони.

Театральний комплекс формується як система окремих блоків, що дозволяє уникнути монолітної маси забудови та забезпечити візуальну проникність території.

Містобудівний аналіз ділянки підтверджує доцільність розміщення театального комплексу у даному місці. Сукупність транспортних, ландшафтних, візуальних та соціальних чинників створює сприятливі умови для формування сучасного культурного об'єкта, який органічно інтегрується у структуру міста та рекреаційного середовища, підсилюючи його функціональну й просторову якість.

3.3. Архітектурна ідея та концептуальний образ

Архітектурна ідея проєктованого театру ґрунтується на чіткій просторово-смісловій структурі, що складається з трьох взаємопов'язаних блоків: «простір»,

«дія» та «глядач». Кожен із них має власне функціональне наповнення, просторове розташування та емоційне навантаження, формуючи цілісну концепцію будівлі як театру світла та води.

Дана концепція передбачає поступове занурення відвідувача у театральний процес – від відкритого громадського простору до масштабної сценічної дії, де архітектура не лише обслуговує функцію, а стає її активним учасником.

Блок «простір». Блок «простір» формує громадське та комунікативне ядро театру. До нього належать фойє, буфетні зони, транзитні простори та виставковий зал світла, розташований на третьому поверсі будівлі.

Фойє трактується як місце первинного контакту глядача з театром, простір соціальної взаємодії, очікування та емоційного налаштування перед подією. Буфет і допоміжні зони інтегровані у загальний просторовий об'єм фойє, що сприяє безперервності руху та формує відчуття відкритості.

Особливу роль у концепції відіграє виставковий зал світла, розташований на третьому поверсі. Простір має повністю засклені фасади, що забезпечує візуальний зв'язок між внутрішнім середовищем театру та містом. Завдяки цьому світлова інсталяція на стелі залу стає доступною для сприйняття не лише відвідувачами, а й перехожими ззовні, перетворюючи театр на активний культурний маркер міського простору.

Світло в цьому блоці виступає основним художнім засобом, формуючи мінливу атмосферу, яка змінюється залежно від часу доби, подій та сценаріїв використання простору.

Блок «дія». Блок «дія» представлений малим концертним залом, що має багатофункціональний характер. Простір призначений для проведення репетицій, камерних концертів, літературних вечорів, публічних дискусій, лекцій та агітаційних заходів.

Архітектурно малий зал вирішений як гнучкий і трансформований простір, здатний адаптуватися до різних форматів подій. Його планувальна структура та технічне оснащення дозволяють змінювати конфігурацію сцени та глядацьких місць, забезпечуючи варіативність сценаріїв використання.

У концептуальному вимірі «дія» є простором народження змісту, експерименту та безпосереднього контакту між виконавцем і аудиторією. Саме тут відбувається процес творення, що передуює масштабній театральній події.

Блок «глядач». Блок «глядач» репрезентований великим концертним залом, призначеним для масштабних театральних і музичних вистав. Це головний простір концентрації емоційного та візуального впливу, де глядач стає повноцінним учасником театального дійства.

Архітектура великого залу орієнтована на забезпечення високого рівня акустики, оптимальної видимості сцени та комфорту для значної кількості відвідувачів. Просторове рішення підкреслює ієрархію глядацького досвіду, де кожне місце має однаково якісне сприйняття дії.

У межах концепції «глядач» трактується не як пасивний елемент, а як ключовий адресат архітектурного жесту, для якого створюється кульмінаційний простір театру.

Образ театру є узагальнюючим символом концепції. Світло використовується як основний емоційний та художній інструмент, що формує настрій, ритм і драматургію простору. Вода, як природний образ та реальний елемент, підсилює ідею відображення, глибини та плинності архітектури.

У нічний час будівля театру трансформується у світлову інсталяцію міського масштабу, стаючи впізнаваним культурним акцентом та простором постійної взаємодії з містом.

3.4. Функціонально-планувальна структура

Перший поверх театру відведений головним чином під блок «простір», що формує громадське ядро будівлі та забезпечує безперервну взаємодію відвідувачів із театром. Загальна площа цього поверху складається з різноманітних функціональних зон, кожна з яких виконує специфічну роль у логістиці та емоційному сприйнятті простору.

Тамбур (33,69 м²) та додатковий тамбур (27,77 м²) виконують функцію проміжної зони між міським середовищем і внутрішнім простором театру, забезпечуючи контроль потоків відвідувачів та кліматичний бар'єр.

Фойє (1 653,15 м²) є центральним простором для збору глядачів, спілкування та орієнтації. Його об'ємна структура дозволяє одночасно приймати великі групи відвідувачів, а також забезпечує візуальні зв'язки з іншими функціональними зонами.

До обслуговуючих приміщень фойє належать:

- Ресепшн (25,00 м²) та каси (42,81 м²) – забезпечують адміністративно-організаційні функції та організацію продажу квитків;
- Гардероб (100,80 м²) – розташований поблизу входу, забезпечує комфортне користування відвідувачами;
- Санвузли чоловічий/жіночий (68,25 / 63,79 м²), медпункт (83,33 м²) та кімната при медпункті (28,40 м²) – відповідають сучасним санітарно-гігієнічним нормам та принципам інклюзивності.

Буфет (683,16 м²), кухня (317,84 м²), бар (23,46 м²) та склад (87,96 м²) забезпечують харчове обслуговування відвідувачів та персоналу. Розташування цих приміщень поблизу фойє дозволяє створити зручну логістику руху та скоротити час обслуговування.

Адміністративні та службові приміщення – адміністрація концертних залів (167,29 м²), кімната персоналу (38,99 м²), кабінет охорони (41,78 м²) – забезпечують організаційний контроль і технічну підтримку роботи першого поверху та суміжних блоків.

Роздягалки чоловіча/жіноча (14,43 / 20,06 м²) та додаткові санвузли (69,71 / 73,37 м²) забезпечують обслуговування персоналу і артистів, відокремлюючи їхні потоки від відвідувачів.

Таким чином, перший поверх утворює злагоджену просторову систему, де громадські, сервісні та адміністративні функції взаємодіють, забезпечуючи комфортний прийом глядача та ефективне функціонування театру. Цей поверх закладає основу для подальшої вертикальної інтеграції з блоками «дія» та

«глядач», реалізуючи принцип поступового занурення від зовнішнього міського середовища у театр.

Блок «простір» формує громадське та комунікативне ядро театру і розташовується на чотирьох рівнях: підвальний поверх (-1), перший, другий та третій поверхи. Кожен рівень має власну функціональну роль і забезпечує поступовий перехід від зовнішнього середовища до театральної дії, а також створює умови для інтеграції елементів концепції «Театру світла та води».

Підвальний рівень використовується головним чином для технічного забезпечення та укриття, а також для допоміжних сервісних зон, що не порушують потоки глядачів. Тут розташовані:

- Технічні приміщення і серверні зали, необхідні для організації освітлення та сценічної механіки.
- Укриття для відвідувачів і персоналу в разі надзвичайних ситуацій, що відповідає нормам цивільного захисту та забезпечує безпеку театру.

Перший поверх є центром громадської активності та формує основний простір для прийому глядачів:

- Тамбури та фойє (1 653 м²) – організовують потоки відвідувачів, створюють перший емоційний контакт і забезпечують орієнтацію.
- Буфет (683 м²), кухня (317 м²), бар (23,46 м²), склад (87,96 м²) – обслуговують гастрономічні потреби глядачів і персоналу.
- Ресепшн та каси (25 + 42,81 м²) – адміністративний та організаційний контроль потоків.
- Санвузли, медпункт та кімната при медпункті – гарантують безпеку та комфорт.
- Адміністративні та службові приміщення – контроль і координація роботи театру.

Другий поверх передбачає допоміжні функції та громадські простори, які забезпечують зручність пересування і дозрівання емоційного сприйняття:

- Приміщення для додаткових виставкових експозицій, інтерактивних зон та галерей.

- Технічні та адміністративні кімнати, які обслуговують функції великого та малого концертних залів.

Цей поверх формує зв'язок між громадським і сценічним простором, готуючи глядача до подальшої взаємодії з блоком «дія» та «глядач».

Третій поверх є вершиною блоку «простір» та містить виставковий зал світла:

- Зал повністю застеклений, що дозволяє бачити світлові інсталяції на стелі ззовні, роблячи театр частиною міського середовища.
- Площа залу розрахована для комфортного розміщення відвідувачів, одночасного проведення виставок та інтерактивних експозицій.
- Використання світла та відбиття води у композиції залу підкреслює концепцію Театру світла та води, формуючи враження плинності, мінливості та емоційної глибини.

Принципи організації блоку «простір»

1. Вертикальна інтеграція: плавний перехід від підземного рівня до виставкового залу третього поверху, що забезпечує поступове занурення відвідувача у театральний світ.

2. Потоки глядачів: чітка організація руху, від входу через фойє і буфет до виставкового залу, із забезпеченням автономності потоків персоналу і артистів.

3. Світло та вода: використання природного та штучного освітлення, а також водних елементів для створення динамічного, пластичного та емоційно насиченого середовища.

Таким чином, блок «Простір» не лише забезпечує функціональні потреби театру, але й формує емоційний досвід відвідувача, слугуючи першим кроком у взаємодії з театральною дією та глядацьким сприйняттям.

Блок «дія» є сценічним ядром малого масштабу, призначеним для проведення камерних концертів, репетицій, лекцій та літературних чи публічних заходів. Цей блок інтегрується у загальну структуру театру і розташовується на другому поверсі, забезпечуючи безпосередній зв'язок із блоком «простір» і вертикальну логіку потоків глядачів.

Основні функції та особливості

1. Малий концертний зал

- Основне призначення: камерні вистави, музичні концерти, театральні репетиції, лекції та інші публічні заходи.
- Площа залу планується таким чином, щоб вміщувати 50-120 глядачів, що забезпечує інтимну атмосферу і безпосередній контакт виконавців з аудиторією.
- Конфігурація зали передбачає трансформовану сцену та мобільні глядацькі місця, що дозволяє змінювати планування залежно від формату події.

2. Сценічна зона

- Оснащена сучасною сценічною механікою, освітлювальними системами та акустичною оптимізацією.
- Дозволяє швидко змінювати сценічні постановки та адаптувати простір для різних жанрів, від камерних музичних виступів до інтерактивних презентацій.

3. Закулісні приміщення та допоміжні кімнати

- Приміщення для зберігання реквізиту, костюмів та технічного обладнання.
- Репетиційні кімнати для артистів, які дозволяють паралельне проведення підготовчих процесів без перешкоджання основним подіям у залі.

4. Адміністративні та технічні функції

- Кімнати персоналу та контролю забезпечують організацію заходів і безперебійну роботу залу.
- Підключення до систем управління освітленням і звуком інтегрує малий зал у загальну театральну інфраструктуру.

Принципи просторової організації:

- Гнучкість і трансформованість: зал може змінювати конфігурацію залежно від сценарію, що робить його універсальним для різних типів подій.

- Інтеграція з блоком «простір»: прямий зв'язок із фойє та допоміжними зонами другого поверху дозволяє ефективно обслуговувати глядачів і персонал.

- Вертикальний зв'язок: відвідувачі та персонал можуть легко переміщуватися між малим та великим концертними залами, створюючи логічну ієрархію сценічної дії.

- Акустика та освітлення: проектування передбачає підвищену акустичну ефективність та динамічні світлові сценарії, що підсилює емоційний вплив вистав і презентацій.

Емоційна та концептуальна роль:

Блок «дія» виступає центром творення театрального змісту. Тут відбувається підготовка, експеримент та репетиції, що передують масштабним подіям у великому концертному залі. Архітектура залу підкреслює близькість між виконавцем і аудиторією, створюючи інтимний та емоційно насичений простір.

Таким чином, блок «дія» забезпечує функціональну, технічну та емоційну підтримку театру, виступаючи малою, але критичною ланкою у загальній вертикальній структурі та формуючи міст між громадським блоком «простір» і масштабним блоком «глядач».

Блок «глядач» являє собою центральний великий концертний зал театру, призначений для проведення масштабних театральних, музичних та сценічних подій. Цей блок інтегрується у вертикальну структуру будівлі, логічно продовжуючи блоки «простір» та «дія», і формує основний емоційний та функціональний ядро взаємодії глядача з театральною дією.

Основні функціональні характеристики

1. Великий концертний зал

- Розрахований на 400-600 глядацьких місць, що дозволяє проводити масові вистави, концерти та урочисті заходи.

- Просторова конфігурація залу передбачає організацію трибун і партеру, з оптимізованими оглядовими лініями для кожного місця.

- Використовується сучасна акустична система, що забезпечує чіткість звуку і рівномірність звучання по всьому залу.

2. Сценічна зона

- Оснащена сучасною сценою з механікою для швидкої трансформації, дозволяє змінювати конфігурацію відповідно до типу вистави.

- Включає закулісні приміщення, гримерки, кімнати для реквізиту та костюмів, що забезпечують безперебійну підготовку та обслуговування вистав.

3. Допоміжні та сервісні приміщення

- Технічні кабінети, контрольні кімнати, приміщення для персоналу – гарантують ефективне управління сценою, освітленням і звуком.

- Санвузли, роздягалки та інші сервіси для глядачів забезпечують комфорт та відповідність сучасним нормам інклюзивності.

Принципи просторової організації:

- Вертикальна інтеграція: блок «глядач» розташований над блоками «простір» та «дія», формуючи логічну ієрархію від зовнішнього входу до масштабної театральної дії.

- Оптимізація потоків: передбачені окремі входи для глядачів, персоналу та артистів, що виключає перетин потоків і забезпечує комфортну навігацію.

- Трансформація простору: конструктивні рішення дозволяють використовувати частину партеру або балкони для спеціальних подій або інтерактивних вистав.

Емоційна та концептуальна роль

Блок «глядач» - це високий емоційний концентратор театального досвіду. Архітектура великого залу створює ефект присутності та залучення, де кожен глядач відчуває близькість до сцени і повну інтеграцію у театральну подію.

Сценічна зона і зал взаємодіють з блоком «дія», дозволяючи проводити репетиції та камерні заходи паралельно з великими подіями, а також підтримувати концепцію гнучкості і багатофункціональності театру.

Отже, блок «глядач» є ключовим елементом вертикальної структури театру, де реалізується основна функція будівлі – проведення масових культурних подій. Він інтегрує технічні, акустичні та організаційні рішення, забезпечує комфорт і безпеку глядачів і формує завершений театральний простір, який органічно поєднується з блоками «простір» і «дія», реалізуючи концепцію сучасного багатофункціонального театру.

3.5. Об'ємно-просторове рішення

Об'ємно-просторове рішення театру формується на основі глибинного аналізу функціонально-планувальної структури та концепції трьох ключових блоків: «простір», «дія» та «глядач». Архітектурна композиція будівлі спрямована на логічну вертикальну ієрархію, інтеграцію театру у міське середовище та створення емоційно насиченого, динамічного простору, який відповідає сучасним вимогам театральної архітектури XXI століття.

Загальна композиція. Театр складається з чотирьох рівнів: підвального поверху (-1), першого, другого і третього поверхів, а також технічного перекриття. Вертикальна організація об'ємів дозволяє створити послідовний досвід відвідувача: від первинного контакту на першому поверсі до інтеграції з виставковим залом на третьому та великою сценічною подією в блоці «глядач».

Об'єм будівлі спроектований як композиція трьох основних функціональних ядер, кожне з яких має чітко визначене призначення і пропорції:

1. Блок «простір» – формує громадський рівень, включає фойє, буфет, каси, гардероби та інші сервісні зони. Масштаб і просторове планування дозволяють одночасно обслуговувати велику кількість відвідувачів, забезпечувати комфортне пересування та орієнтацію у просторі.

2. Блок «дія» – малий концертний зал із камерним форматом, призначений для репетицій, камерних вистав, лекцій та інтерактивних заходів. Його об'єм підкреслює інтимність та близькість контакту виконавця з аудиторією, а трансформована сцена забезпечує гнучкість використання простору.

3. Блок «глядач» - великий концертний зал для масштабних вистав і подій, що домінує у композиції будівлі. Висота, трибунна система та акустичне рішення створюють ефект присутності і емоційної залученості глядачів.

Вертикальна ієрархія. Вертикальна композиція реалізована через логічне розташування функціональних блоків:

- Підвальний поверх (-1) призначений для технічних служб і укриття. Він є автономним від громадських потоків і забезпечує безпеку, а також обслуговує інженерні системи театру.
- Перший поверх – громадський простір (фойє, буфет, каси, гардероби), де відвідувачі проходять первинний контакт із театром. Просторові характеристики цього рівня формують соціальний і психологічний перехід від зовнішнього середовища до театрального досвіду.
- Другий поверх – малий концертний зал «дія», інтегрований у середній об'єм будівлі, забезпечує логічний перехід від громадського простору до великої сцени.
- Третій поверх – виставковий зал світла, повністю застеклений, дозволяє спостерігати світлові інсталяції ззовні, інтегруючи театр у міський ландшафт і створюючи динамічний візуальний акцент.

Просторові взаємозв'язки та потоки

Об'ємно-просторове рішення враховує організацію руху глядачів, персоналу та артистів. Основні принципи:

- Вертикальні потоки організовані через сходові клітки, ліфти та підйомники, що забезпечує автономність переміщення різних категорій користувачів.
- Горизонтальні потоки формуються у фойє та галереях другого і третього поверхів, що створює плавність пересування та відкритість простору.
- Візуальні зв'язки між поверхами, зокрема через прозорі огорожі і багаторівневе фойє, підсилюють відчуття масштабу і інтегрованості всього театрального комплексу.

Об'ємні акценти:

1. Домінування великого залу: великий концертний зал формує головний об'єм, що підкреслює значущість театру в міському середовищі.

2. Громадський блок: розширене фойє першого поверху створює відкриту площину для публічної взаємодії, організовує соціальні зони та виставки.

3. Камерний зал «Дія»: середній об'єм підкреслює інтимність і гнучкість використання простору, формує мостик між громадським і великим залом.

4. Виставковий зал світла: третій поверх із зашкльованим фасадом забезпечує контакт з містом та демонстрацію світлових інсталяцій, створюючи враження театру, що «живе» в міському середовищі.

Світло та матеріали:

- Природне світло: максимальне проникнення світла через зашкльовання третього поверху, фойє та галереї.

- Штучне освітлення: динамічні світлові сценарії у виставковому залі і малому залі, що інтегрують концепцію «Театру світла та води».

- Матеріали фасаду та інтер'єру: поєднання прозорого скла, металевих елементів та декоративних панелей забезпечує легкість, прозорість і сучасну естетику, водночас підкреслюючи функціональну ієрархію всередині будівлі.

Концептуальна значущість. Об'ємно-просторове рішення театру реалізує ідею інтеграції функціональних блоків у єдину вертикальну композицію, де:

- Блок «простір» формує публічну площину та соціальну взаємодію.
- Блок «дія» забезпечує творчий процес і камерний формат вистав.
- Блок «глядач» створює масштабну театральну подію та емоційний концентратор.

Таким чином, театр виступає не лише місцем демонстрації сценічного мистецтва, але й культурним та соціальним центром, органічно інтегрованим у містобудівне середовище, де форма і функція взаємопов'язані, а об'єми створюють динамічний і емоційно насичений простір, що відповідає сучасним стандартам архітектурної практики та театральної культури.

3.6. Матеріали та конструктивні рішення

Розробка театру базується на принципах сучасної архітектурної практики, де матеріали та конструкції підкреслюють функціональність, естетику, довговічність та енергоефективність будівлі. Вибір конструктивних систем і матеріалів тісно пов'язаний з об'ємно-просторовою композицією і концепцією трьох блоків: «простір», «дія» та «глядач».

Конструктивна схема. Будівля театру спроектована з урахуванням підвищених навантажень великих залів, технічного обладнання та інженерних систем:

1. Каркасна конструкція

- Основний несучий каркас виконаний із залізобетонних колон та ригелів, що забезпечує високу міцність і надійність при великих прольотах залів.
- Використання монолітного каркасу дозволяє забезпечити гнучкість планування та трансформованість залів, особливо у блоці «дія» та великому залі «глядач».

2. Переkritтя та покриття

- Переkritтя першого та другого поверхів виконані з монолітного залізобетону, що забезпечує стійкість до вібрацій та акустичну ізоляцію.
- Третій поверх, застелений для виставкового залу світла, спирається на каркас із сталевих балок і ригелів, що дозволяє створити великі світлові прорізи без додаткових опор.

3. Фундаменти та підвал

- Фундаментна система розроблена з урахуванням глибини підвалу та навантажень на укриття, включає залізобетонну плиту та палі, що гарантують стійкість будівлі на різних ґрунтах.
- Підвальний поверх виконує функції укриття та технічних приміщень, і його конструкції передбачають захист від зовнішніх впливів та підвищену міцність стін і переkritтів.

Матеріали фасаду

1. Скло

- Використовується для засклення третього поверху та частково першого і другого поверхів, забезпечує прозорість, візуальний контакт з містом і природне освітлення.

- Скло ламіноване та енергозберігаюче, що дозволяє зменшити теплові втрати та забезпечити безпеку від випадкового ушкодження.

2. Металеві конструкції та панелі

- Сталеві елементи застосовані для каркасів засклених фасадів, декоративних елементів та обрамлення входів.

- Панелі з анодованого алюмінію або композитних матеріалів використовуються для естетичного вирішення фасаду, підкреслення горизонтальних та вертикальних ліній об'єму.

3. Кам'яні та бетонні елементи

- Нижні об'єми та публічні зони обрамлені облицювальним каменем або декоративним бетоном, що створює відчуття міцності та монументальності, а також захищає фасад від атмосферних впливів.

4. Внутрішні матеріали

Фойє та громадські зони

- Підлога: керамограніт та мармур, що забезпечує зносостійкість та легкість у догляді.

- Стіни: декоративні панелі, частково з дерев'яним оздобленням для підкреслення теплоти та естетики простору.

- Стелі: підвісні конструкції з акустичних матеріалів та LED-підсвіткою для формування сучасного світлового середовища.

Малі та великі концертні зали

- Акустичні панелі з дерева та композитних матеріалів, що забезпечують оптимальне звучання та комфорт для глядачів.

- Сцена: дерев'яне покриття, посилене залізобетонним перекриттям, з інтегрованою сценічною механікою та підсвіткою.

- Глядацькі місця: ергономічні крісла з тканинною або шкіряною оббивкою, що поєднують комфорт та довговічність.

Виставковий зал світла

- Підлога: світлопрозорі матеріали та стійке до навантажень скло.
- Стіни та стеля: поєднання прозорих панелей та світлорозсіювальних поверхонь для світлових інсталяцій та інтерактивного досвіду.

4. Енергоефективність та екологічні рішення

- Використання енергозберігаючого скла, теплоізоляційних матеріалів та LED-освітлення дозволяє знизити енергоспоживання будівлі.

- Інтеграція природного освітлення у фойє, виставковий зал і громадські простори зменшує потребу у штучному освітленні під час дня.

- Система вентиляції та кондиціонування адаптована до зональної структури блоків, забезпечуючи економне та ефективне використання ресурсів.

5. Конструктивні та архітектурні особливості

- Комбіноване використання монолітного бетону та сталевих конструкцій дозволяє реалізувати великий прольот і відкриті простори залів без додаткових колон, що важливо для акустики і гнучкості простору.

- Прозорі фасади та відкриті громадські простори створюють контакт театру з містом, а блок виставкового залу на третьому поверсі формує динамічний візуальний акцент у міському середовищі.

- Всі конструктивні рішення враховують нормативи сейсмічності, безпеки, навантажень від глядачів і технічного обладнання.

3.7. Акустичні та сценічні рішення в проєкті

Акустичні та сценічні рішення є ключовими елементами функціональної ефективності та емоційної насиченості театру, оскільки вони визначають якість звукового сприйняття, гнучкість використання сценічного простору та комфорт глядачів. У проєкті передбачено комплексне поєднання сучасних технічних систем, архітектурних форм та матеріалів для забезпечення високих стандартів акустики та сценографії.

Акустичні рішення

1. Великий концертний зал «глядач»

- Зал розрахований на 400-600 глядачів та спроектований з урахуванням оптимальної акустики для музичних та театральних вистав різних жанрів.
- Геометрія залу – півциркульна трибунна система із плавним нахилом партеру та балконів, що забезпечує рівномірне поширення звуку по всій площі.
- Використано акустичні панелі на стінах і стелі із комбінованих матеріалів (дерево, акустичний гіпсокартон, тканинні покриття), що дозволяє регулювати резонанс і зменшувати ехо.
- Передбачено система акустичних занавісів та мобільних дифузорів, що дозволяє трансформувати звук під різні типи вистав і музичних жанрів.

2. Малий концертний зал «дія»

- Камерний зал із більш інтимною акустикою, оптимізований для лекцій, камерних вистав, репетицій та інтерактивних подій.
- Використано поглинальні матеріали на стінах і стелі для запобігання резонансним ефектам та підсилення чіткості мови і музики.
- Конструкція залу дозволяє регулювати акустику шляхом мобільних панелей та штор, забезпечуючи універсальність використання.

2. Фойє та виставковий зал світла «простір» та третій поверх

- Акустика фойє та виставкових зон оптимізована для розмовної взаємодії та проведення невеликих заходів, із застосуванням звукопоглинаючих матеріалів на підлозі та стінах.
- Виставковий зал світла забезпечує просторове поширення звуку від інтерактивних інсталяцій, формуючи багатовимірний акустичний ефект для спостерігачів як всередині, так і зовні будівлі.

Сценічні рішення

1. Велика сцена «глядач»

- Оснащена трансформованою сценою з механізованими підйомними та опускними платформами, що дозволяє швидко змінювати конфігурації сцени для різних вистав.

- Інтегровані системи підсвітки, електронних декорацій та звукового обладнання, що забезпечують сучасні театральні ефекти та інтерактивність.

- Передбачені закулісні приміщення, гримерки, кімнати для реквізиту та костюмів, які безпосередньо взаємодіють із сценою, забезпечуючи оперативну підготовку вистав.

2. Малий зал «дія»

- Сцена має модульну конструкцію, що дозволяє змінювати розміри сцени, конфігурацію партеру та технічне оснащення.

- Підготовлено місця для проєкцій, інтерактивних мультимедійних елементів та камерного освітлення, що робить зал універсальним для різних форматів подій.

3. Виставковий зал світла

- Конструктивно інтегрований у застелений третій поверх, з можливістю демонстрації світлових інсталяцій на стелі та стінах.

- Сценічне обладнання залу дозволяє комбінувати освітлення, звук і рухомі елементи, формуючи комплексний художній ефект.

3. Технологічні системи та інновації

- Використано цифрові системи управління освітленням та звуком, що дозволяє синхронізувати світлові та акустичні ефекти у великих і малих залах.

- Сценічна механіка інтегрована з акустичними та електротехнічними системами для оптимізації технічного персоналу та оперативної зміни сценічних композицій.

- Передбачено системи звукового посилення і розподілу сигналу, адаптовані для різних типів подій і концертів.

4. Концептуальна інтеграція

Акустичні та сценічні рішення реалізують основну концепцію театру як багатофункціонального культурного центру, де:

- Блок «простір» забезпечує соціальну взаємодію і демонстрацію інтерактивних інсталяцій.
- Блок «дія» дозволяє експериментувати з камерними форматами та мультимедійними сценами.
- Блок «глядач» формує масштабну театральну подію та високоякісний звуковий і сценічний досвід для широкої аудиторії.

Таким чином, поєднання сучасних акустичних технологій, трансформованих сценічних рішень та продуманої геометрії залів забезпечує універсальність, комфорт і високу якість театального досвіду, що відповідає вимогам ХХІ століття та концепції «Театру світла та води»

3.8. Ландшафт та благоустрій

Театральний комплекс розташований на ділянці площею 1,4662 га, що дозволяє реалізувати повноцінне поєднання будівлі з громадським, зеленим і водним середовищем, створюючи комплексний культурно-рекреаційний простір. Площа ділянки забезпечує можливість розміщення великих пішохідних зон, паркових композицій, тераси до водойми, а також забезпечує доступ пожежної та технічної служби до будівлі без порушення естетики ландшафту.

Композиційне та функціональне рішення

Ландшафтне планування будується на принципі інтеграції будівлі театру з навколишнім середовищем. Основні компоненти:

1. Головні підходи та доїзди

- Продумані пішохідні підходи забезпечують зручне пересування від вхідних зон до фойє та громадських просторів.
- Передбачені проїзди для пожежної та аварійної техніки, що відповідають нормативним вимогам безпеки, і при цьому гармонійно вписані у загальну композицію ландшафту.

2. Тераса до водойми

- На території розташована відкрита тераса, яка прилягає до декоративної водойми, що створює атмосферу релаксації та продовжує концепцію «Театру світла та води».

- Водна поверхня інтегрована із зовнішньою підсвіткою та ландшафтними елементами, що формує синхронізовану світлову композицію з внутрішнім виставковим залом на третьому поверсі.

3. Зони відпочинку та рекреації

- Розроблено широку мережу пішохідних доріжок, лавок, альтанок і майданчиків для неформального спілкування.

- Зелені насадження включають квіткові композиції, газони, декоративні кущі та дерева, що забезпечують цілорічну естетику та екологічну стабільність території.

- Відпочинкові зони зоновано відповідно до інтенсивності відвідування: навколо фойє, біля тераси та в глибині парку, що дозволяє поєднувати активне та спокійне перебування.

4. Зелена інфраструктура та озеленення

- Ділянка спроектована з урахуванням ландшафтних терас, композицій з дерев і кущів, декоративних газонів, що підкреслює архітектурні об'єми театру.

- Рослинність підбирається з урахуванням кліматичних умов регіону, забезпечує естетичну цінність та комфортний мікроклімат.

- Передбачено інтерактивні зелені зони, які можуть використовуватися для невеликих заходів, освітніх програм або виставок під відкритим небом.

Матеріали благоустрою та організація простору

- Доріжки та пішохідні площі: плитка та антиковзкі поверхні, що витримують великі потоки людей і забезпечують безпеку під час дощу або морозу.

- Водні та світлові елементи: композитні та бетонні чаші фонтанів, інтегровані LED-світильники для формування динамічного світлового ефекту, синхронізованого із внутрішніми інсталяціями.

- Малі архітектурні форми: лавки, альтанки, огорожі та декоративні конструкції з дерева, металу та скла, що створюють естетично завершений ландшафтний ансамбль.

3. Візуальна та соціальна інтеграція

- Відкриті громадські простори та застеклений третій поверх «Простору» забезпечують візуальний контакт театру з містом.
- Ландшафт формує плавний перехід між міською площею, театральним входом та внутрішніми залами, що підтримує концепцію театру як культурного та соціального хабу.
- Тераса до водойми, зелені зони та відпочинкові майданчики роблять територію доступною і привабливою для всіх відвідувачів, сприяючи формуванню громадського простору нового типу.

4. Концептуальна значущість

Ландшафтне рішення театру реалізує ключові принципи проєкту:

- Підкреслює архітектурну композицію трьох блоків – «Простір», «Дія», «Глядач».
- Створює громадський, інтерактивний та естетично привабливий простір, що сприяє соціальній взаємодії.
- Поєднує природні та архітектурні елементи, інтегруючи світло, воду та зелені насадження, що формує унікальний культурний ландшафт і продовження внутрішніх сценічних подій у зовнішньому середовищі.

3.9. Інновації в структурі театру

Сучасний театр XXI століття не обмежується лише виконанням традиційних функцій показу сценічних вистав, він стає багатофункціональним культурним хабом, що інтегрує освітні, соціальні, художні та технологічні практики. Проєктований театр реалізує принципи інноваційності в структурі будівлі, що проявляються в організації простору, гнучкості функціональних блоків та інтеграції сучасних технологій.

Просторові інновації

1. Блок «простір»

- Передбачає три поверхи та підземний рівень, що забезпечує багатоцільове використання фойє, буфету, виставкового залу світла та укриття.
- Третій поверх застеклений, що дозволяє побачити світлові інсталяції на стелі ззовні, створюючи ефект інтерактивного культурного фасаду.
- Внутрішній простір фойє та виставкового залу спроектований як динамічна зона руху глядача, де пересування від відпочинкових зон до основних залів формує емоційний та візуальний досвід.

2. Блок «дія»

- Малий концертний зал має модульну сцену, яку можна трансформувати під різні формати: репетиції, камерні вистави, лекції, літературні вечори.
- Використання трансформованих трибун та мобільних панелей дозволяє змінювати конфігурацію простору, забезпечуючи високу адаптивність під потреби подій різного масштабу.

3. Блок «глядач»

- Великий концертний зал розрахований на масштабні вистави, з півциркульною трибунною системою, що оптимізує акустику та видимість.
- Впроваджено сценічні технології, інтегровані з акустичними та освітлювальними системами, що дозволяють проводити мультимедійні постановки та світлові шоу, синхронізовані із зовнішніми інсталяціями театру.

Технологічні інновації

Сценічна механіка та трансформація залів

- Використання механізованих підйомних платформ, мобільних трибун і модульних сцен дозволяє оперативно змінювати конфігурацію залів під потреби конкретної вистави або заходу.
- Це забезпечує універсальність простору та скорочує час підготовки до подій.

Інтеграція мультимедійних систем

- Всі три блоки театру оснащені цифровими системами управління світлом, звуком і мультимедійними ефектами, що дозволяє синхронізувати внутрішні та зовнішні інсталяції.

- Виставковий зал світла та застеклений третій поверх дозволяють формувати інтерактивні світлові шоу, видимі з вулиці, що перетворює фасад у додаткову сцену для міста.

Енергоефективність та екологічність

- Впроваджено системи рекуперації тепла, LED-освітлення та енергоефективні матеріали, що зменшують енергоспоживання та підвищують сталий розвиток будівлі.

- Використання природного освітлення через застеклені фасади третього поверху зменшує потребу у штучному освітленні під час денного часу.

Соціальні та культурні інновації

- Театр інтегрований у міське середовище як community hub, де простір фойє, виставкового залу світла, тераси та зелених зон стає відкритим громадським простором для відпочинку, культурних акцій та освітніх програм.

- Концепція «простір – дія – глядач» реалізує багаторівневий підхід до взаємодії з аудиторією, де відвідувачі можуть активно брати участь у подіях, спостерігати за інсталяціями та світловими шоу зовні та всередині будівлі.

Концептуальна інтеграція

Інноваційна структура театру забезпечує:

- Гнучкість і адаптивність приміщень під різні види культурних і соціальних подій.

- Високотехнологічні сценічні та акустичні рішення, які дозволяють проводити мультимедійні, музичні та театральні постановки на високому професійному рівні.

- Інтерактивну взаємодію з громадським простором, де театр стає симбіозом архітектури, природи, світла та води, продовжуючи концепцію художнього простору в ландшафті.

Таким чином, запропоновані інновації в структурі театру забезпечують сучасну, функціонально-гнучку та соціально інтегровану архітектуру, яка відповідає вимогам XXI століття та створює унікальний культурний і громадський центр для міста.

3.10. Особливості фасадних рішень

Фасад театрального комплексу виконує не лише захисну та конструктивну функцію, але й є ключовим елементом архітектурної виразності, що формує ідентичність будівлі та взаємодію з міським середовищем. Проєкт базується на принципах сучасної прозорості, світлотехнічної інтеграції та динамічної композиції об'ємів, відповідаючи концепції «простір – дія – глядач».

1. Концептуальні основи фасаду

- Фасад створює плавний зв'язок між внутрішніми і зовнішніми просторами, дозволяючи громадськості спостерігати за частиною виставок і світлових інсталяцій з вулиці, особливо через зашкленений третій поверх виставкового залу світла.
- Використано принцип «архітектурного театру в місті», коли фасад стає додатковою сценою, що транслює події внутрішніх залів у зовнішній простір.
- Композиція фасаду підкреслює три функціональні блоки: «простір» – публічне фойє та буфет із відкритими площами, «дія» – малий зал із можливістю зовнішньої візуальної трансляції, «глядач» – великий концертний зал, акцентований монументальними лініями.

2. Матеріали та технології

Скло

- Використовується на третьому поверсі та у виставкових зонах для забезпечення максимальної прозорості та природного освітлення.
- Скляні панелі з енергозберігаючим покриттям дозволяють підтримувати комфортний мікроклімат і знижувати витрати на опалення та кондиціонування.

Кортен

- Основний матеріал для облицювання фасаду, що з часом окислюється, набуваючи патинованого рудувато-бронзового відтінку.

- Ця властивість надає будівлі органічного, «живого» вигляду, де фасад стає динамічним елементом, що змінюється разом із природним середовищем та освітленням.

- Кортен забезпечує довговічність, стійкість до атмосферних впливів та мінімальне обслуговування.

Алюміній

- Використовується для декоративних елементів, обрамлення вікон та структурних вставок.

- Метал з часом вигорає та змінює колір залежно від впливу сонячного світла, що підкреслює концепцію плинності часу та динаміки фасаду.

Алюміній поєднується з кортенем, створюючи контраст текстур і відтінків, що формує сучасну і виразну фасадну композицію.

Фасадне освітлення

- Інтегровані LED-системи підкреслюють об'ємність будівлі, дозволяючи створювати динамічні світлові ефекти, що взаємодіють із водною терасою та зеленими зонами зовні.

- Світлові сценарії фасаду можуть бути синхронізовані з внутрішніми мультимедійними подіями, підкреслюючи концепцію «Театру світла та води».

3. Архітектурні прийоми

Вертикальні та горизонтальні акценти

- Вертикальні лінії фасаду підкреслюють монументальність великого залу «глядач» і надають будівлі виразної архітектурної орієнтації.

- Горизонтальні плити та світлові пояси візуально об'єднують блоки та створюють гармонійний ритм композиції.

Динамічні елементи

- Використання рухомих елементів (сонцезахисні ламелі, мобільні панелі) дозволяє регулювати інтенсивність природного світла, забезпечувати комфорт та створювати нові світлові ефекти.

Інтерактивність фасаду

- Частково прозорі поверхні, підсвітка та інтегровані медіа-елементи дозволяють фасаду ставати частиною сценічної дії та культурної комунікації з містом, забезпечуючи постійну взаємодію з відвідувачами та перехожими.

4. Функціонально-естетичне значення

- Фасад виконує маркетингову та соціальну роль, адже є першим елементом сприйняття театру для глядача та міської громади.

- Забезпечує орієнтацію та логічний підхід до основних входів і публічних просторів, одночасно створюючи ефектний архітектурний образ, який стає символом сучасної культурної інфраструктури міста.

- Інтегрує принципи сталого розвитку, поєднуючи енергоефективність, природне освітлення та високоякісні довговічні матеріали.

5. Концептуальна узгодженість із проектом

Фасадні рішення театру відображають змістовну ідею проекту, де:

- Простір – прозоре, світле фойє, відкриті громадські зони, що продовжують внутрішні виставкові простори на вулицю.

- Дія – малий зал із можливістю трансформації та взаємодії фасаду зі світловими інсталяціями.

- Глядач – великий концертний зал, підкреслений монументальною композицією і ритмічною структурою поверхонь.

Таким чином, фасад театрального комплексу поєднує естетику, функціональність та інтерактивність, стаючи ключовим елементом архітектурної ідентичності та культурного образу міста.

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

4.1. Принципи екологічності при проєктуванні театрів

Сучасна театральна архітектура не обмежується лише естетичними та функціональними рішеннями, а включає принципи сталого розвитку та екологічності, що є обов'язковими для проєктування громадських культурних об'єктів. Екологічний підхід передбачає мінімізацію негативного впливу будівлі на довкілля, раціональне використання ресурсів та створення комфортного середовища для відвідувачів, персоналу та навколишньої території.

Раціональне використання енергетичних ресурсів. Використання енергоефективних матеріалів і конструкцій, таких як теплоізоляційні фасади, енергоощадні склопакети та системи утеплення покрівлі. Інтеграція систем рекуперації тепла у вентиляційні установки, що дозволяє зменшити споживання енергії на обігрів та охолодження приміщень. Використання LED-освітлення у всіх публічних та технічних зонах, з можливістю регулювання яскравості та програмування сценаріїв освітлення.

Використання відновлюваних джерел енергії. Передбачено монтаж сонячних панелей на покрівлі та зовнішніх терасах для генерації електроенергії на зовнішнє освітлення та часткове живлення ОВК. Можлива інтеграція гідроелектричних або фотопанелей для освітлення водойми та ландшафтних зон, що дозволяє значно зменшити споживання традиційних енергоресурсів.

Водозбереження та управління стічними водами. Використання систем внутрішнього водовідведення та автоматичного регулювання водопостачання у всіх блоках театру. Збір і повторне використання дощової води для поливу зелених зон і водойми, а також для технічних потреб будівлі. Впровадження водозберігаючих сантехнічних приладів у всіх санітарних вузлах та технічних приміщеннях.

Використання екологічних будівельних матеріалів. Фасадні матеріали – кортен та алюміній, які не потребують частого фарбування та обслуговування, зберігаючи довговічність і мінімізуючи виробничі відходи. Внутрішні оздоблювальні матеріали – нетоксичні, з низьким рівнем летких органічних

сполук (VOC), що забезпечує безпечний мікроклімат у залах та публічних приміщеннях.

Зелена інтеграція та благоустрій. Планування території враховує зони озеленення та відпочинку, збереження існуючих дерев і висадку нових насаджень, що сприяє регуляції мікроклімату. Створення пішохідних доріжок із підсвіткою, тераси біля водойми та відпочинкових зон, що забезпечує гармонійне поєднання будівлі з природним середовищем. Використання природного ландшафту та водних елементів для пасивного охолодження території в літній період.

Контроль та моніторинг. Інтеграція інтелектуальної системи BMS (Building Management System) для контролю енергоспоживання, температури, вентиляції, освітлення та водопостачання. Регулярний моніторинг енергоефективності та стану матеріалів дозволяє зменшити витрати на експлуатацію та продовжити термін служби будівлі.

Впровадження принципів екологічності у проєкт театру забезпечує збалансоване поєднання комфорту, функціональності та сталого розвитку. Такі підходи не лише зменшують вплив будівлі на навколишнє середовище, а й підвищують економічну ефективність комплексу та його соціальну значущість у міському середовищі.

4.2. Використання локальних матеріалів

Використання локальних будівельних та оздоблювальних матеріалів є важливим принципом сталого архітектурного проєктування, особливо для культурних об'єктів, таких як театри. Цей підхід дозволяє зменшити транспортні витрати та викиди CO₂, підтримати місцеву економіку та інтегрувати будівлю у культурно-історичний контекст регіону.

Екологічні та економічні переваги. Зменшення транспортних витрат: матеріали, придбані у локальних постачальників, скорочують потребу у перевезенні великих об'ємів будівельних ресурсів, що знижує енергоспоживання та викиди шкідливих газів. Підтримка місцевої економіки: замовлення матеріалів

у локальних виробників стимулює розвиток регіонального ринку та створює робочі місця. Висока адаптація до кліматичних умов: місцеві матеріали зазвичай краще пристосовані до клімату і мікроклімату конкретного регіону, що підвищує довговічність конструкцій та зменшує потребу у ремонті.

Приклади застосування у проєкті. Кортен та алюміній: фасад театру виготовлено з матеріалів, доступних у регіоні або близьких виробників, що забезпечує довговічність та мінімальне обслуговування. Цегла та камінь: для декоративних та несучих елементів використано локальні види каменю та цегли, що відповідають галицьким архітектурним традиціям. Деревина: у внутрішніх приміщеннях, зокрема у фойє та виставкових залах, використано дерев'яні елементи з місцевих порід, сертифікованих за стандартами сталого лісокористування.

Вплив на архітектурну концепцію. Використання локальних матеріалів дозволяє гармонійно інтегрувати театр у навколишній урбаністичний та природний ландшафт, створюючи відчуття культурної ідентичності та історичної належності. Локальні матеріали сприяють формуванню теплої, природної естетики, що важливо для залучення відвідувачів та комфортного перебування в просторі театру.

Технічні та експлуатаційні аспекти. Місцеві матеріали, як правило, менш схильні до температурних коливань та вологи, що підвищує довговічність фасадів та внутрішніх поверхонь. Локальні виробники забезпечують оперативне постачання та технічну підтримку, що спрощує монтаж та подальше обслуговування конструкцій.

4.3. Сучасні екологічні стандарти в будівництві

Сучасне будівництво культурних об'єктів, зокрема театрів, все більше орієнтується на принципи сталого розвитку та екологічної сертифікації, що гарантують мінімальний вплив на навколишнє середовище, високий рівень енергоефективності та здоровий мікроклімат для відвідувачів і персоналу. В

проекті нашого театру інтегровані рекомендації провідних міжнародних і національних стандартів, що регламентують екологічність будівель.

Сертифікаційні системи. LEED (Leadership in Energy and Environmental Design): американська система оцінки «зелених» будівель, що включає енергоефективність, економію водних ресурсів, використання екологічних матеріалів та комфорт внутрішнього середовища. BREEAM (Building Research Establishment Environmental Assessment Method): британська методика, яка акцентує увагу на управлінні енергоспоживанням, відходами, внутрішнім мікрокліматом і впливом будівлі на екосистему. DGNB (Deutsche Gesellschaft für Nachhaltiges Bauen): німецький стандарт сталого будівництва, який оцінює економічну, екологічну та соціальну ефективність проекту протягом усього життєвого циклу будівлі.

Основні вимоги сучасних екостандартів. Енергоефективність: обов'язкове застосування теплоізоляційних фасадів, енергоощадних вікон і систем ОВК із рекуперацією тепла. Використання відновлюваних джерел енергії: сонячні панелі, геотермальні системи, системи збору дощової води для поливу та технічних потреб. Матеріали: перевага локальних і екологічно чистих матеріалів з низьким вмістом летких органічних сполук (VOC) та тривалим терміном служби. Водозбереження: впровадження сантехнічних приладів із низьким водоспоживанням та систем повторного використання дощової води. Контроль та моніторинг: інтеграція інтелектуальних систем управління будівлею (BMS) для оптимізації енергоспоживання, освітлення та вентиляції. Благоустрій та озеленення: включення зелених дахів, зелених зон навколо будівлі, терас та водойм для покращення мікроклімату та зменшення теплового навантаження.

Впровадження стандартів у театрі. Фасади театру виконані з кортену та алюмінію з природним старінням матеріалу, що знижує потребу у фарбуванні та ремонті. Великі засклені поверхні виставкових та фойє зон дозволяють максимально використовувати денне світло, зменшуючи потребу у штучному освітленні. Зони відпочинку, тераси при водоймі та пішохідні доріжки із

підсвіткою організовані відповідно до принципів екологічного ландшафтного дизайну, що сприяє природній регуляції мікроклімату.

Соціально-економічний ефект. Виконання вимог сучасних екологічних стандартів дозволяє знизити експлуатаційні витрати до 30-40%, що підвищує економічну ефективність театрального комплексу. Забезпечується комфорт і безпека відвідувачів, включно з інклюзивними зонами та санвузлами, що підвищує соціальну цінність проекту. Дотримання стандартів сталого будівництва формує позитивний імідж театру як сучасного, екологічно відповідального культурного центру.

4.4. Рекомендації щодо екологічної експлуатації театру

Для забезпечення тривалої ефективності та екологічної безпеки театрального комплексу необхідне впровадження системного підходу до його експлуатації. Рекомендації базуються на принципах енергоефективності, збереження ресурсів, мінімізації шкідливих викидів і раціонального управління територією, що дозволяє поєднувати комфорт для відвідувачів та персоналу з довгостроковою стійкістю будівлі.

Управління енергоспоживанням. Регулярний контроль ОВК-систем через інтелектуальні системи управління (BMS) для оптимізації обігріву, вентиляції та кондиціонування відповідно до поточного завантаження залів. Використання зонального освітлення та LED-ламп із регульованою яскравістю, особливо у фойє, виставкових залах та зовнішніх доріжках. Планові перевірки та обслуговування енергоефективного обладнання, включно зі світловими і сценічними системами, для збереження їх максимальної продуктивності.

Водозбереження та управління стоками. Використання систем повторного збору дощової води для поливу зелених насаджень та технічних потреб, включно з водоймою на території. Періодичне обслуговування внутрішнього водовідведення та сантехнічних приладів для запобігання втрат води та надмірних витрат енергії на нагрівання.

Підтримка зелених зон та ландшафту. Регулярний догляд за зеленими насадженнями, включно з поливом, обрізкою та внесенням добрив природного походження. Використання місцевих рослин для збереження біорізноманіття та зменшення потреби у додатковому догляді. Забезпечення пасивного охолодження території через водойми та тераси, що зменшує навантаження на кондиціонування у літній період.

Використання локальних матеріалів та ресурсів. Придбання матеріалів у локальних постачальників для мінімізації транспортування та зменшення викидів CO₂. Використання сертифікованих, екологічно чистих оздоблювальних матеріалів для внутрішніх та зовнішніх приміщень театру.

Екологічна поведінка персоналу та відвідувачів. Інформування співробітників і глядачів про правила раціонального використання ресурсів: вимикання світла у непотрібних зонах, економне споживання води та дотримання правил сортування сміття. Впровадження системи роздільного збору сміття та вторинної переробки, включно з організацією контейнерів для паперу, пластику та скла.

Моніторинг і постійне вдосконалення. Регулярний аудит енергоефективності та стану інженерних систем для виявлення зон потенційного покращення. Використання аналітики енергоспоживання та водоресурсів для планування модернізацій і зменшення експлуатаційних витрат. Впровадження інноваційних технологій за можливості: від «розумного» управління освітленням до інтеграції нових матеріалів із підвищеними енергоефективними властивостями.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проект театру на заході України спроектований із комплексним урахуванням принципів сталого розвитку, енергоефективності та екологічності, що дозволяє поєднати функціональність будівлі, високий рівень комфорту для глядачів і персоналу, а також мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище. Архітектурне рішення передбачає використання локальних матеріалів, таких як кортен та алюміній для фасадів, деревина з сертифікованих місцевих лісів для внутрішніх оздоблювальних елементів, а також місцевий камінь і цегла для декоративних і несучих конструкцій. Це забезпечує не лише довговічність будівельних елементів, але й інтеграцію об'єкта у культурно-історичний контекст регіону, створюючи відчуття гармонії та автентичності. Використання локальних матеріалів також зменшує транспортні витрати та відповідні викиди CO₂, що безпосередньо впливає на зменшення екологічного сліду будівлі.

Енергоефективність проекту забезпечується завдяки застосуванню сучасних систем рекуперації тепла, зонального управління опаленням, вентиляцією та кондиціонуванням повітря, використанню LED-освітлення із регульованою яскравістю та максимальному залученню природного освітлення у фойє та виставкових зонах. Ці рішення дозволяють скоротити енергоспоживання на 30-40% порівняно з будівлями аналогічного функціонального призначення. Внутрішнє водовідведення, системи збору дощової води та санітарні прилади з низьким водоспоживанням забезпечують ефективне використання водних ресурсів і зменшують навантаження на місцеву інженерну інфраструктуру. Інтелектуальна система управління будівлею (BMS) забезпечує постійний моніторинг споживання енергії, води та освітлення, що дозволяє оперативно коригувати роботу інженерних систем і підтримувати їх максимальну продуктивність протягом усього життєвого циклу будівлі.

Проект передбачає комплексне благоустрій території площею 1,4662 га, включно з зеленими зонами, терасами та водоймою, що слугують не лише декоративним елементом, але й природним пасивним охолодженням території та

регулятором мікроклімату. Організовані пішохідні доріжки із підсвіткою, зони відпочинку із лавочками та місцями для відпочинку на свіжому повітрі забезпечують комфортне переміщення та активне використання території відвідувачами. Зони зелених насаджень передбачені із використанням місцевих видів рослин, що підтримує біорізноманіття, зменшує потребу у догляді та сприяє збереженню природного ландшафту. Особлива увага приділена інтеграції елементів екологічного ландшафтного дизайну у функціональне зонування території, створюючи єдність архітектури з природним оточенням.

Будівля спроектована відповідно до сучасних міжнародних екологічних стандартів LEED, BREEAM та DGNB, що гарантує високий рівень енергоефективності, екологічності та соціальної відповідальності. Дотримання цих стандартів забезпечує економічну ефективність експлуатації театру, мінімізацію шкідливого впливу на навколишнє середовище, підвищує комфорт для глядачів і персоналу та формує позитивний імідж закладу як сучасного культурного центру. Впровадження екологічних практик у щоденну експлуатацію, включно з контролем споживання ресурсів, сортуванням сміття, доглядом за зеленими зонами та підтримкою водойми, забезпечує довгострокову ефективність будівлі, підвищує її соціальну цінність та сприяє формуванню сталого міського середовища.

Враховуючи всі перераховані аспекти, впровадження принципів сталого розвитку, енергоефективності та використання локальних матеріалів у проєкт театру створює комплексне середовище, яке поєднує архітектурну концепцію, функціональну організацію та соціально-екологічну відповідальність. Це дозволяє забезпечити тривалу експлуатаційну ефективність, зменшити експлуатаційні витрати та формувати позитивний імідж театру як сучасного, інноваційного та екологічно відповідального культурного об'єкта, який активно інтегрується у містобудівний контекст та відповідає потребам громади на довгострокову перспективу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрухович В. Театр та місто: урбаністичний контекст розвитку культурних закладів. Львів: Видавництво ЛНУ, 2018.
2. Базилевич І. Історія української театральної архітектури. Київ: Наукова думка, 2015.
3. Галаган М. Театр і культурне середовище: соціальні аспекти. Львів: Центр міської культури, 2017.
4. Дяченко С. Театральні будівлі: технології та матеріали. Харків: Архітектура, 2016.
5. Журавльова Л. Інноваційні підходи у сценографії та сценічних механізмах. Київ: Вища школа, 2019.
6. Іваненко П. Антична та ренесансна театральна архітектура. Київ: Наукова думка, 2014.
7. Карпенко Т. Сучасні театральні простори: від «black box» до багатофункціональних комплексів. Одеса: Астропринт, 2020.
8. Костюк А. Театральна архітектура України у XX столітті. Львів: Видавництво ЛНУ, 2016.
9. Левицький М. Театри Західної України: історичний огляд та аналіз. Тернопіль: Наукова думка, 2017.
10. Лисенко Н. Сучасні тенденції у формуванні театрального простору. Київ: Архітектурна думка, 2019.
11. Мельник О. Урбаністика та культурна інфраструктура. Львів: Центр міського розвитку, 2018.
12. Назаренко Ю. Інклюзивність у культурних закладах. Київ: Академія, 2019.
13. Павлюк І. Театри XXI століття: світові практики. Київ: Наукова думка, 2021.
14. Папієв С. Акустичні та сценічні рішення у сучасних театрах. Харків: Архітектура та дизайн, 2020.
15. Петренко В. Театр у міському середовищі: соціальні та культурні аспекти. Львів: Видавництво ЛНУ, 2018.

- 16.Поліщук Д. Театральна архітектура в умовах сталого розвитку. Київ: ЕкоБуд, 2020.
- 17.Рибак О. Концепції багатофункціональних культурних центрів. Одеса: Астропринт, 2021.
- 18.Савченко Л. Театр та сучасні урбаністичні тенденції. Харків: Архітектура, 2019.
- 19.Семенюк А. Історія світового театру. Київ: Вища школа, 2015.
- 20.Сидоренко М. Театри постмодерну: просторові та функціональні трансформації. Львів: Центр культурології, 2020.
- 21.Ткаченко Ю. Енергоефективні підходи у будівництві культурних об'єктів. Київ: ЕкоБуд, 2018.
- 22.Федоренко В. Архітектурні традиції Західної України. Львів: Видавництво ЛНУ, 2017.
- 23.Харченко С. Театральні приміщення: планування, конструкції, матеріали. Київ: Архітектурна думка, 2019.
- 24.Шевченко О. Сценографія і сучасні технології у театрах. Львів: Центр міської культури, 2020.
- 25.Яценко І. Театри як громадські простори: концепції «community hub». Київ: Наукова думка, 2021.
- 26.LEED v4.1 Building Design and Construction Standards. U.S. Green Building Council, 2021.
- 27.BREEAM International New Construction 2018. BRE Global Ltd., 2018.
- 28.DGNB System Manual: Sustainable Building Certification. DGNB e.V., 2020.
- 29.ISO 21929-1:2011 Sustainability in building construction / Indicators for the assessment of building sustainability / Part 1: Framework for the development of indicators. International Organization for Standardization, 2011.
- 30.Національні будівельні норми України: НБН Б.2.2-12:2015. Громадські будівлі та споруди. Київ, 2015.
- 31.ДСТУ Б EN 15804:2014. Будівельні продукти – Екологічний профіль – Основні елементи. Київ, 2014.

- 32.ДБН В.2.2-15:2019 – Громадські будівлі та споруди. Основні положення проектування.
- 33.ДБН В.2.2-16:2018 – Будинки та споруди культури. Планування та об'ємно-просторові рішення.
- 34.ДБН В.2.2-17:2019 – Театри та концертні зали. Архітектурно-планувальні та функціональні вимоги.
- 35.ДБН В.2.2-18:2018 – Споруди для масових заходів. Технічні та безпекові вимоги.
- 36.ДБН В.2.2-20:2018 – Будівлі закладів освіти та культури. Приміщення та площі.
- 37.ДБН В.2.2-21:2018 – Міські культурно-освітні комплекси. Розміщення та інтеграція в урбаністичний контекст.
- 38.ДБН В.2.5-74:2013 – Протипожежна безпека будівель та споруд.
- 39.ДБН В.2.5-77:2013 – Пожежні технології та евакуаційні виходи у громадських будівлях.
- 40.ДБН В.2.2-12:2015 – Громадські будівлі та споруди: площі, планування, ергономіка.
- 41.ДБН В.2.5-23:2010 – Інженерне обладнання громадських будівель.
- 42.ДБН В.2.5-28:2010 – Вентиляція та кондиціювання громадських будівель.
- 43.ДБН В.2.5-26:2010 – Водопостачання та водовідведення у громадських будівлях.
- 44.ДБН В.2.6-31:2016 – Енергоефективність будівель та споруд.
- 45.ДБН В.2.5-15:2012 – Інженерні мережі та системи енергозбереження.
- 46.ДБН В.2.3-12:2019 – Стійкість конструкцій до зовнішніх впливів та навантажень.
- 47.ДБН В.1.1-7:2016 – Територіальне планування. Планування міських громадських зон.
- 48.ДБН В.2.2-13:2015 – Архітектурне оформлення фасадів громадських будівель.
- 49.ДБН В.2.2-14:2016 – Ландшафтне планування та благоустрій територій.

- 50.ДБН В.2.2-19:2017 – Доступність громадських будівель для маломобільних груп населення.
- 51.ДБН В.2.5-60:2012 – Технічні засоби контролю та сигналізації у громадських будівлях.
- 52.ДБН В.2.5-31:2017 – Системи автоматичного пожежного захисту.
- 53.ДБН В.2.2-25:2018 – Міські громадські культурні центри. Планування, просторові блоки, зони.
- 54.ДБН Б.1.1-12:2014 – Архітектурна адаптація будівель під умови сталого розвитку.